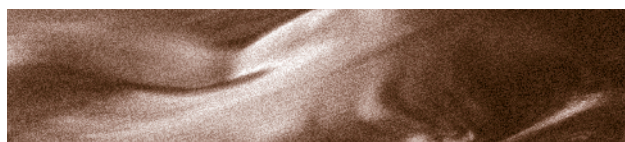

Cilji za novo *tisočletje* Pot k zmanjšanju revščine in socialne izključenosti

Slovenija

Nacionalni koordinator:

prof. dr. Janez Prašnikar

Pripravila:

dr. Marko Pahor

dr. Andreja Cirman

Poročilo je bilo pripravljeno v okviru Raziskovalnega centra Ekonomske fakultete v Ljubljani

Poročilo je rezultat skupnega dela številnih interesnih skupin, ki so sodelovale pri prilagoditvi sedmih ciljev za novo tisočletje specifičnim razmeram in potrebam Slovenije ter pomagale izbrati ustrezne indikatorje, ki kažejo doseganje teh ciljev. Poročila ne bi bilo mogoče napisati brez dragocenega prispevka številnih institucij in posameznikov.

Avtorji bi se radi še posebej zahvalili ministru za delo, družino in socialne zadeve dr. Vladu Dimovskemu, ministru za zdravje dr. Dušanu Kebru, ministru za okolje, prostor in energijo mag. Janezu Kopaču, ge. Lidiji Apohal Vučkovič ter g. Saši Stikoviču z Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, dr. Tinetu Stanovniku z Inštituta za ekonomska raziskovanja, dr. Janezu Šuštaršiču s sodelavci iz Urada za makroekonomske analize in razvoj, Inštitutu za varovanje zdravja, še posebej ge. Barbari Mihevc, Agenciji za okolje, Uradu za enake možnosti ter Statističnemu uradu Republike Slovenije.

Copyright © 2004

By United Nations Development Programme

Grösslingova 35
811 09 Bratislava
Slovak Republic

Tel: (421-2) 593 37-111

Fax: (421-2) 593 37-450

www.undp.sk

ISBN: 92-95042-03-4

Oblikovanje ovitka, oblikovanje in prelom: CALDER, Slovaške

Tisk: RENESANS, Slovaške

PREGOVOR

Na zasedanju ob novem tisočletju septembra 2000 so države članice Združenih narodov znova potrdile zavezo k skupnemu prizadevanju za svet, v katerem bosta imela vzdržni razvoj in izkoreninjenje revščine najvišjo prednost. Cilji za novo tisočletje temeljijo na dogovorih in resolucijah, ki so bile sprejete na konferencah, ki so jih ZN organizirali po vsem svetu v preteklem desetletju. Cilje za novo tisočletje so vlade držav članic ZN sprejele kot splošno sprejemljiv okvir za merjenje napredka pri razvoju.

Cilji osredotočajo pozornost svetovne skupnosti k doseganju opaznih in merljivih izboljšav v življenju ljudi. Cilji predstavljajo merilo za merjenje rezultatov, ne le za države v razvoju, temveč tudi za bogate države – katerim pomagajo usmerjati financiranje razvojnih programov – in večstranske institucije, ki državam pomagajo izvršiti te programe. Prvih sedem ciljev se medsebojno dopolnjuje in so usmerjeni k zmanjševanju revščine v vseh njenih oblikah. Zadnji cilj – razviti globalno partnerstvo za razvoj – pa govori o sredstvih za doseg prvih sedmih ciljev.

Pričujoče izhodiščno poročilo je del prvega poskusa oceniti napredek v štirih državah – Češki, Madžarski, Slovaški in Sloveniji – pri doseganju ciljev za novo tisočletje v posamezni državi. Pri tem se poročilo osredotoči predvsem na povezavo med globalnimi usmeritvami in nacionalnimi prioritetami – v tem primeru v Slovenije. Namen poročila je dvigniti zavest javnosti o pobudah za novo tisočletje, obnoviti zavezo politike k boju proti revščini in osredotočiti pozornost na specifične nerešene razvojne probleme.

Kot nove članice Evropske unije imajo omenjene države enkratno priložnost prilagoditi razvojne usmeritve lastnim nacionalnim kontekstom. Skozi proces prilagoditve pričujoče poročilo podaja subtilno sliko revščine v teh državah na pragu vstopa v EN ter poudarja potrebo po politiki socialnega vključevanja, ki je skladna s Socialno listino EU. Poročilo tudi poudarja obveze držav kot dela razvitega sveta po zagotavljanju pomoči za razvoj revnejšim državam. Kjer je bilo to mogoče, se usmeritve za novo tisočletje v pričujočem poročilu naslanjajo na okvir poročanja držav EU v zvezi z dostopom in neenakostjo (posebej še v zvezi z nalogami EU na področju socialnega vključevanja), kot tudi na druge nacionalne politike in okvire. Poglobljenost ter dolžina poročila odraža nivo razvitosti teh držav ter potrebo po temeljiti analizi njihovih kompleksnih razvojnih problemov.

Pričujoče poročilo je pripravila skupina neodvisnih avtorjev ob obsežni pomoči strokovnjakov s statističnega in raziskovalnega področja. Izdelavo poročila je podprl Program Združenih narodov za razvoj (UNDP), koordiniral pa jo je dr. Janez Prašnikar. Poročilo je rezultat več krogov nacionalnih posvetovanj in vložkov. Podobna poročila pripravljajo vse države članice.

Kot kaže tudi njeno vključevanje v Evropsko unijo, je Slovenija pokazala velik napredek pri vzpostavljanju politike in institucij za izkoreninjenje revščine in zagotavljanje vzdržnega razvoja. UNDP upa, da bo tole poročilo pomagalo odgovornim za politiko dokončati začetno delo.

Ben Slay,

Direktor Regionalnega centra UNDP v Bratislavi

VSEBINA

Uvod	7
Makroekonomsko okolje	8
Cilj 1: Izkoreniniti ekstremno revščino in lakoto	11
Cilj 2: Doseganje splošne osnovne izobrazbe	17
Cilj 3: Doseganje enakopravnosti med spoloma in opolnomočenje žensk	25
Cilj 4: Zmanjšati umrljivost otrok	29
Cilj 5: Izboljšati materialno zdravje	33
Cilj 6: Premagati HIV/AIDS, malarijo in druge bolezni	37
Cilj 7: Zagotoviti okoljsko uravnoteženost	41
Literatura in viri	45
Pojasnila	46
Nacionalna lista ciljev za novo tisočletje	50
Cilji za novo tisočletje	52
Seznam kazalcev	54

Seznam okrajšav

- AIDS – Sindrom pridobljene imunske pomanjkljivosti (AIDS)
- APEL – Uradno priznanje predhodnega učenja in učenja iz izkušenj
- CEE – Centralna in vzhodna Evropa (CVE)
- CIS – Skupnost neodvisnih držav (SND)
- EC – Evropska komisija (EK)
- EU – Evropska unija (EU)
- GDP – Bruto domači proizvod (BDP)
- HDI – Indeks človekovega razvoja (IČR)
- IALS – Mednarodna raziskava o pismenosti odraslih
- ICT – Informacijska in komunikacijska tehnologija (IKT)
- ISCED – Mednarodna standardna klasifikacija izobrazbe
- JIM – Skupni memorandum o socialnem vključevanju (JIM)
- MDGs – Cilji za novo tisočletje (CNT)
- NAP – Nacionalni akcijski načrt
- NGO – Nevladne organizacije (NVO)
- NHDR – Poročilo o človekovem razvoju (PČR)
- NSI – Nacionalni uradi za statistiko
- NUTS – Nomenklatura ozemeljskih enot za potrebe statistike
- OECD – Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OSER)
- ODA – Uradna razvojna pomoč (URP)
- PISA – Program za mednarodno ocenjevanje učencev
- PPP\$ – Pariteta kupne moči (izraženo v ameriških dolarjih)
- PRSP – Dokumenti o strategiji zmanjševanja revščine
- RBEC – Regionalna pisarna Programa Združenih narodov za razvoj za Evropo in SND
- SMEs – Mala in srednja podjetja (MSP)
- TIMSS – Tretja mednarodna raziskava s področja matematike in znanosti
- UN – Združeni narodi (ZN)
- UNDP – Program Združenih narodov za razvoj (UNDP)
- WB – Svetovna banka (SB)

UVOD

Septembra 2000 so Združeni narodi na skupščini ob novem tisočletju sprejeli Deklaracijo za novo tisočletje. Iz te deklaracije izhaja osem specifičnih ciljev, poznanih pod imenom „Cilji za novo tisočletje“ (CNT). CNT-ji so zastavljeni tako, da jih je mogoče in potrebno doseči na globalni ravni do leta 2015. Namen teh ciljev ni zadati vladam posameznih držav specifičnih razvojnih nalog, marveč naj bi spodbudili javno razpravo ter začrtali pot za doseglo zastavljenih ciljev.

Razvojni cilji v Deklaraciji za novo tisočletje so:

1. Izkoreninjenje ekstremne revščine in lakote
2. Doseganje splošne osnovne izobrazbe
3. Doseganje enakopravnosti med spoloma in opolnomočenje žensk
4. Zmanjšati umrljivost otrok
5. Izboljšati zdravje mater
6. Premagati HIV/AIDS, malarijo in druge bolezn
7. Zagotoviti okoljsko uravnoteženost
8. Razviti globalno partnerstvo za razvoj

Cilji so zastavljeni na globalni ravni. Vsaka posamezna država lahko cilje prilagodi ter si postavi lastne usmeritve in kazalce njihovega doseganja do leta 2015, pri čemer mora spoštovati vrednote in osnovne cilje. V mnogih

pogledih je Slovenija že razvita država in je kot taka že dosegla mnoge od globalno zastavljenih ciljev. Ekstremne revščine in lakote Slovenija praktično ne pozna, razen med manjšimi posebnimi skupinami prebivalcev, npr. brezdomci. Zdravstvena oskrba mater in otrok je na odlični in posnemanja vredni ravni. Specifične cilje za Slovenijo je tako potrebno postaviti predvsem z zvezi z vključevanjem v Evropsko unijo.

Cilj v borbi proti revščini mora biti boj proti relativni revščini in socialni izključenosti. Pri tem je treba posebno pozornost posvetiti zmanjševanju revščine in socialne izključenosti najbolj izpostavljenih skupin, kot so velike družine ter brezposelni. Na tem področju Slovenija že sedaj izvaja številne ukrepe na različnih ravneh in bo z njihovo pomočjo zagotovo uspela doseči cilje Deklaracije za novo tisočletje.

V izobraževanju mora država težiti k doseganju višjih ravni izobrazbe ter večje kakovosti šolstva, ki bo omogočala dokončanje izobraževanja vsem, ki se zanj odločijo. Prek reforme šolstva ter socialne politike, ki vsakomur omogoča izobraževanje, je država uspešno na poti k zastavljenim ciljem.

V zdravstvu naj bo cilj vsaj zadržanje obstoječih standardov, v okoljski politiki pa upoštevanje določil iz Kjotskega protokola.

Za vsakega od zastavljenih ciljev so bile izbrane usmeritve in kazalci, s pomočjo katerih

Tabela A

Makroekonomsko okolje

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
BDP, mio EURO	14 507	15 381	16 415	18 115	19 460	19 964	21 406	22 450
Realna rast BDP (%)	4,1	3,5	4,6	3,8	5,2	4,6	2,9	3,2
BDP kot % povprečnega BDP v državah EU po PPP	68,0	69,5	71,4	72,8	71,7	70,1	72,1	73,6
Inflacija (rast cen življenjskih potrebščin v %)	13,4	9,9	8,3	7,9	6,1	8,9	8,4	7,5
Saldo tekočega računa (% BDP)	-0,66	0,44	0,34	-0,76	-3,6	-2,55	0,13	1,7
Proračunski primanjkljaj (%)		0,3	-1,2	-0,8	-0,6	-1,4	-1,3	-3
Bruto zadolženost (% BDP)	17,7	21,5	22,0	22,5	23,3	24,0	25,9	27,0
Brezposelnost (ILO)		7,3	7,4	7,9	7,6	7,0	6,4	6,4

Vir: SURS – Statistični letopis, Eurostat – Structural indicators.

spremljamo napredek pri doseganju ciljev. Prilagoditev ciljev in priprava poročila sta potekali v sodelovanju z zainteresiranimi vladnimi in nevladnimi skupinami ob podpori regionalnega centra UNDP. Slovenski del regionalnega poročila je plod tega sodelovanja.

Doseganje ciljev bomo v prihodnje spremljali vse do leta 2015. V tem obdobju se lahko kazalci tudi spreminjajo. Nekatere je mogoče opustiti in druge dodati.

MAKROEKONOMSKO OKOLJE

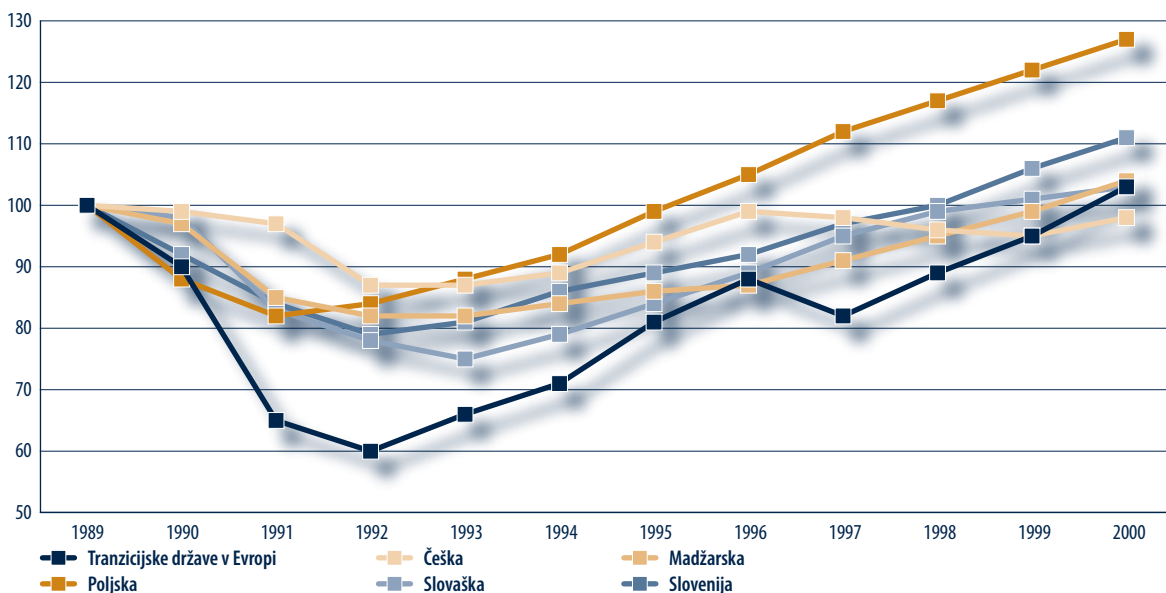
Po osamosvojitvi in posledičnem padcu bruto domačega proizvoda v začetku 90. let se je slovensko gospodarstvo razmeroma hitro prilagodilo novim razmeram. Tako je Slovenija razmeroma hitro (že v letu 1995) presegla predtranzicijski BDB iz leta 1990, leta 1998 pa tudi raven iz leta 1987, ko se je upa-

danje začelo, takrat še kot del Jugoslavije (Poročilo o človekovem razvoju (HDR), 2003). Na začetku tretjega tisočletja ostaja Slovenija ena redkih tranzicijskih držav, poleg Poljske, Madžarske, Slovaške in Albanije, ki so v letu 2000 presegle BDP iz leta 1989. Slovenija tudi zmanjšuje zaostanek za evropskimi državami – njen BDP je v letu 2002 znašal že skoraj 74 odstotkov povprečnega BDP v državah EU po pariteti kupne moči, kar je največ med državami pristopnicami (podobno ima še Ciper) in več od članic Grčije in Portugalske.

Po začetnem upadanju je BDP začel ponovno naraščati leta 1993. V letu 1994 je Slovenija dosegla najvišjo stopnjo gospodarske rasti v devetdesetih letih (5,4 odstotka), kar je posledica uspešne preusmeritve na nove trge ter ugodnih gospodarskih gibanj v svetu. Po tem letu se je tempo gospodarske rasti nekoliko umiril, vendar je bila kljub temu povprečna letna rast v obdobju 1994–2002 več kot 4,1-odstotna, v povprečju pa je v tem obdobju rasla 1,9 odstotka hitreje kot v državah EU. Ob istem tempu prehitevanja držav EU

Slika A:

Indeks BDP za izbrane države 1989–2000, 1989 = 100

Vir: Knoll, 2002.

bi Slovenija povprečje EU dosegla leta 2019, v ciljnem letu 2015 pa bi dosegala 94 odstotkov povprečja sedanjih članic EU. Ob predpostavki le enoodstotnega prehitenja bi povprečje dohitela šele leta 2033, v ciljnem letu pa bi dosegala 84 odstotkov povprečja sedanjih članic EU. Da bi dohitela sedanje članice EU do ciljnega leta 2015, bi moral slovenski BDP naraščati za 2,4 odstotka hitreje od povprečnega.

Vse do leta 1999 je bil saldo tekočega računa pod enim odstotkom, pri čemer sta se izmenjevala presežek in primanjkljaj. V letu 1999 se ravnovesje poruši kot posledica po eni strani hitre rasti uvoza zaradi pričakovanj v zvezi z uvedbo davka na dodano vrednost in na drugi strani skromne rasti izvoza zaradi zmanjšanja mednarodnega povpraševanja. V naslednjem letu se primanjkljaj ohranja, v letih 2001 in 2002 pa je bil ponovno zabeležen presežek na tekočem računu plačilne bilance.

Slovenija je zaradi majhnosti in odprtosti (tako uvoz kot izvoz presegata polovico nacionalnega BDP) občutljiva na zunanje pogoje gospodarjenja in gospodarska gibanja v partnerskih državah, to je predvsem državah članicah EU. Upočasnitev gospodarske rasti v letih 1995–96 je tako posledica upočasnitve gospodarske rasti v EU, v letu 1998 je to povezano z gospodarsko krizo v Rusiji. Razloge za upočasnitev rasti v letih 2001 in 2002 pa lahko zopet iščemo v poslabšanju mednarodnih gospodarskih razmer.

Glavni generator rasti v Sloveniji je bilo tuje povpraševanje, zato nam je kljub visoki stopnji rasti uspelo ohranjati ravnovesje v javnih financah vse do leta 1997. Javnofinančno ravnovesje se je v letu 1997 porušilo po eni strani zaradi zmanjševanja prihodkov, predvsem od carin in uvoznih dajatev, po drugi strani pa zaradi povečevanja pritiskov s strani plač, pokojnin in drugih socialnih transferjev.

Kljub vsemu javnofinančni primanjkljaj ostaja razmeroma nizek in se v obdobju 1997–2002 giblje med 0,6 in 2,8 odstotka BDP.

Glavni makroekonomski problem Slovenije je inflacija. Po njenem sorazmerno hitrem padcu s trimestne na enomestno raven v obdobju 1992–1995 je inflacija vztrajala na razmeroma visoki ravni nad 8 odstotkov. Do leta 1999 je bil opažen trend rahlega zmanjševanja inflacije, vendar je bil ta trend prekinjen zaradi uvedbe davka na dodano vrednost in naraščanja cen primarnih surovin na mednarodnih trgih. V letih 2001 in 2002 je inflacija še vedno dokaj visoka, vendar se že kažejo znaki zmanjševanja, ki naj bi slovensko inflacijo do leta 2005 pripeljalo v okvir maastrichtskih kriterijev.

Osamosvojitve Slovenije in obdobje tranzicije sta v začetku 90. let izredno povečala število brezposelnih. Pozitivni trendi na področju zaposlovanja so bili zabeleženi šele leta 1999. Upadanje in stagnacija do leta 1999 je posledica intenzivnega prestrukturiranja podjetij, predvsem v industriji, medtem ko je zaposlenost v storitvenih dejavnostih ves čas naraščala. Registrirana brezposelnost se do leta 1999 ni zmanjševala in se je gibala med 14 in 14,5 odstotka, brezposelnost po anketi o delovni sili pa je po letu 1995 kazala med 7- in 8-odstotno brezposelnost. Večino let je brezposelnost pri ženskah višja kot pri moških.

Zaostanki v Sloveniji nastajajo predvsem pri prestrukturiranju podjetniškega in finančnega sektorja ter reformi javne uprave. Država je še vedno neposredno močno prisotna v gospodarstvu. Delež zasebne lastnine se je prek procesa lastninjenja med letoma 1992 in 2000 več kot podvojil – s 30 na 65 odstotkov –, vendar država s 35 odstotki lastništva v gospodarstvu ostaja v vrhu evropskih držav (EBRD, 2002). Reforma javne uprave poteka počasi, stroški delovanja javnega sektorja pa se povečujejo predvsem zaradi hitre rasti plač in zaposlenosti v javnem sektorju.

Izkoreniniti ekstremno revščino in lakoto

1
Cilj

Usmeritev 1: Razpoloviti delež prebivalstva, ki živi pod mejo revščine

V obdobju 1997–1999 je 13.8 odstotka prebivalstva živelo pod mejo revščine. Glavni dejavniki revščine so nezaposlenost, nizki dohodki in starost..

Usmeritev 2: Zmanjšati regionalne razlike

V zahodnih in osrednjih delih Slovenije je delež revnih (upravičenih do denarne socialne pomoči) podpovprečen, na vzhodu države pa je ta delež nadpovprečen.

CILJ 1: **Izkoreniniti ekstremno revac**

- Prepoloviti število ljudi, ki živijo pod mejo revščine.

Tabela 1.1:

Izbrani kazalci za prvi cilj

	1993	1997/99	2015
Stopnja revščine ¹	13,0	13,8	7,0
Razlika med regijami ²	58,6	54,2	70
BDP na prebivalca (EU-15 = 100)	62	68	90

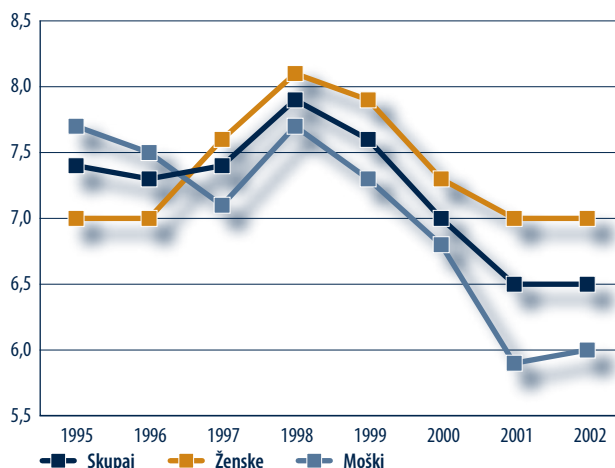
¹ Delež prebivalstva pod 60 odstotki mediane ekvivalentnega dohodka.² BDP v najrevnejši regiji kot odstotek BDP-ja najbogatejše regije.

STANJE IN TRENDI

Tako kot večina držav v regiji je šla tudi Slovenija skozi proces tranzicije v 90. letih. Sam proces je spremenil socialni položaj prebivalstva, pri čemer je imela verjetno največji vpliv naraščajoča brezposelnost. Registrirana brezposelnost se je v prvi polovici 90. skoraj potrojila, s 4,7 odstotka leta 1990 na 14,5 odstotka leta 1993 (glej priložene tabele), medtem ko se je v zadnjih letih pričela počasi zmanjševati (glej sliko 1.1). Naraščanje brezposelno-

Slika 1.1:

Gibanje brezposelnosti v letih od 1995 do 2002 (metodologija ILO)

Vir: UMAR.

sti se je odrazilo v zmanjšanju prihodkov gospodinjstev in posledično v večjem tveganju revščine.

Absolutna revščina

Absolutna revščina – z izjemo manjših posebnih skupin ljudi, npr. brezdomcev – v Sloveniji ni večji problem. Še najbolj se definiciji absolutno revnega prebivalstva približajo tisti prebivalci, ki so upravičeni do denarne socialne pomoči. Ta zagotavlja neki minimalni življenjski standard, do nje pa so upravičene osebe, katerih dohodki ne dosegajo minimalnega dohodka. Višine minimalnega dohodka, do katere je možno pridobiti socialno pomoč, od 1. februarja 2003 dalje znašajo (Vir: MDDSZ, 2003):

- za samsko osebo in prvo odraslo osebo v družini: **43 522 tolarjev** (212 USD¹);
- za vsako naslednjo odraslo osebo v družini: **30 465 tolarjev** (149 USD);
- za otroka: **13 057 tolarjev** (63 USD);
- povišanje za enostarševsko družino: **13 057 tolarjev** (63 USD).

Do dodatka so upravičena gospodinjstva, katerih skupni prihodki ne presegajo predpisane minimuma. Denarna socialna pomoč je izplačana v celotni višini minimuma za upravičence brez drugih dohodkov oziroma kot razlika do le-te za upravičence z drugimi dohodki. Upravičence do denarne socialne pomoči lahko torej jemljemo kot približek za število absolutno revnih prebivalcev, ki živijo z manj kot 7 \$ na dan.

Statistični podatki o denarnih socialnih pomočeh se zbirajo od septembra leta 1999. Število upravičencev do denarne socialne pomoči je v tem času naraščalo in je avgusta 2003 znašalo 4 odstotke celotnega prebivalstva. Kot lahko vidimo iz slike 1.2, obstajajo med posameznimi regijami zelo velike razlike, kjer

¹ Upoštevan tečaj 205 USD/SIT.

lahko v grobem vidimo, da je delež upravičencev (torej revnih prebivalcev) v zahodnih ter osrednji regiji podpovprečen, na vzhodu države pa so ti deleži nadpovprečni. V pomurski regiji delež upravičencev med vsemi prebivalci dvakrat presega državno povprečje ter več kot sedemkrat presega delež v goriški regiji, kjer je ta najnižji.

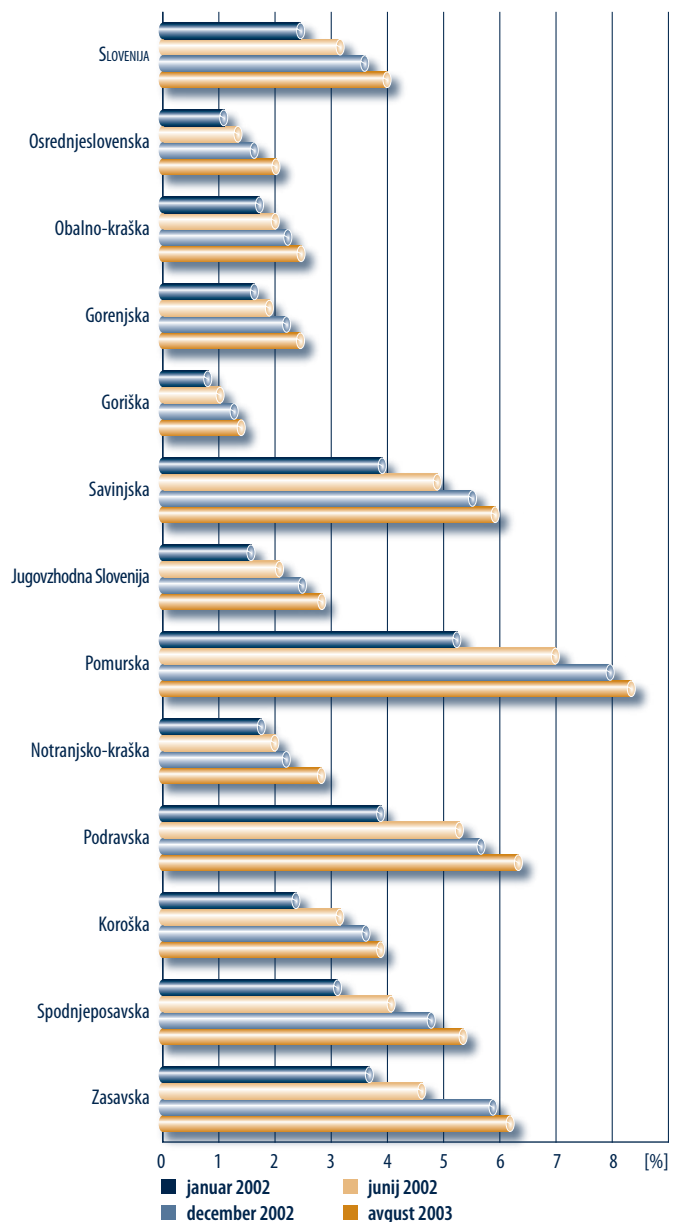
Če pogledamo strukturo upravičencev (absolutno revnih), vidimo, da je med njimi dobra polovica (51 odstotkov) moških. Slabih 45 odstotkov ima kvečjemu srednjo izobrazbo, dobre štiri pa višjo izobrazbo ali več. Glede na socialni status je večina upravičencev brezposelnih, vendar njihov delež upada – od 90 na dobrih 87 odstotkov junija 2003. Narasča delež zaposlenih prejemnikov in tistih, ki so vključeni v izobraževanje. Za dobri dve tretjini prejemnikov socialna pomoč predstavlja edini vir prihodkov, med tistimi s prihodki pa prevladujejo taki s katastrskim dohodkom ter preživnino (MDDZS, 2003).

Relativna revščina in socialna izključenost

Po podatkih Statističnega urada RS je pod mejo revščine² v obdobju 1997–99 živelo 13,8 odstotka oseb. To pomeni, da je v tem obdobju v Sloveniji živelo 265 147 revnih prebivalcev v skupno 101 775 gospodinjstvih. Revna gospodinjstva so v povprečju razpolagala s 40 578 SIT (Euro 215, USD 252) ekvivalentnega dohodka na odraslo osebo, kar pomeni, da je vrzel revščine³ znašala 25,8 odstotka. Podatki kažejo, da se je, medtem ko se je število revnih prebivalcev glede na leto 1993 (tedaj jih je bilo 13 odstotkov) nekoliko povečalo, število revnih gospodinjstev zmanjšalo. To kaže na spremembe v strukturi revnih gospodinjstev, saj se je povprečno število članov revnih gospodinjstev povečalo.

Slika 1.2:

Delež upravičencev do denarne socialne pomoči v odstotku prebivalstva

Vir: MDDSZ, http://www.gov.si/mdsz/sociala/statistika_dsp.htm, 12. 12. 2003.

² Meja revščine po metodologiji Eurostata predstavlja 60 odstotkov mediane (prereza oseb) ekvivalentnega denarnega dohodka in znaša leta 1998 54 708 SIT (Euro 290 ali USD 340) na odraslo osebo mesečno.

³ Razlika med povprečnim dohodkom revnega gospodinjstva ter pragom revščine. Vrzel revščine pojasnjuje globino revščine, tj. stopnjo revščine revnih gospodinjstev.

Tabela 1.2:

Dohodki po dohodkovnih decilih

Dohodkovni decil	1993	1997–1999	razlika
1	3,5	3,6	0,1
2	5,5	5,8	0,3
3	6,5	6,5	0
4	7,7	8,1	0,4
5	8,8	9,6	0,8
6	9,2	10,2	1
7	10,4	11,3	0,9
8	12,2	12,1	-0,1
9	14,9	13,6	-1,3
10	21,4	19,3	-2,1

Vir: Stanovnik in Stropnik, 2002.

Zadnje bolj poglobljeno analizo revščine v Sloveniji je Statistični urad RS objavil leta 2001 za obdobje 1997–1999, vendar ta temelji še na stari metodologiji⁴. Glede na podatke te analize so skupine (gospodinjstev), ki so v največjem tveganju revščine (glej priložene tabele):

- Ljudje, ki živijo v samskih gospodinjstvih, še posebej, če so starejši od 65 let,
- starejši pari in enohraniteljske družine,
- ljudje z nizko izobrazbo,
- gospodinjstva s pokojninami in socialnimi prejemki kot glavnim virom dohodka,
- gospodinjstva, ki živijo v neprofitnih in socialnih najemnih stanovanjih.

Stanje revščine po posameznih kategorijah gospodinjstev je v obdobju 1997–1999 sicer podobno kot leta 1993. Glavni dejavniki revščine so tako nezaposlenost, nizki prihodki ter starost, revščina pa je tudi bolj prisotna

v manjših gospodinjstvih. Slabost omenjene analize je v tem, da temelji na izdatkih in ne na prihodkih, torej so po vsej verjetnosti v analizi starejša gospodinjstva priznana kot preveč revna, kar kaže alternativna študija (Stanovnik, Stropnik, 2002).

Omenjena raziskava (Stanovnik, Stropnik, 2002) tudi kaže, da se je v letih 1983–1993 dohodkovna neenakost izrazito povečala, do leta 1999 pa se je pričela počasi zmanjševati (glej tabelo 1.2). Pri tem so se predvsem nekoliko povečali dohodki v srednjih razredih in zmanjšali v najvišjih razredih, medtem ko so dohodki najnižjih razredov bolj ali manj nespremenjeni.

Četudi podatki o revščini po posameznih regijah niso na voljo, lahko po teh dejavnikih sklepamo, da je v določenih regijah revščina bolj prisotna kot v drugih. Brezposelnost je v nekaterih regijah višja, predvsem na (severno)vzhodu: v pomurski, podravski, zasavski ter spodnjeposavski regiji. Posledično je v teh regijah tudi BDP na prebivalca precej nižji, povprečno okrog 20 odstotkov pod državnim povprečjem (glej sliko 1.3). V letih 1997–1999 so se razlike v dohodku med regijami celo povečale.

Primerjava Slovenije z drugimi državami (glej priložene tabele) pokaže, da ima Slovenija med obstoječimi članicami EU ter državami pristopnicami eno najnižjih stopenj tveganja revščine, tako pred transferji kot tudi po njih. Nižjo ima le Švedska. Tudi brezposelnost, poglaviti razlog revščine v Sloveniji, je nižja od evropskega povprečja (glej priložene tabele). Zaskrbljujoče je dejstvo, da se je dolgotrajna brezposelnost v zadnjih letih povzpela na evropsko povprečje, kar lahko predstavlja problem v prihodnosti.

⁴ Po stari metodologiji je prag revščine opredeljen kot 50% (namesto 60, kot v novi metodologiji) povprečja (ne mediane) ekvivalentnih izdatkov (ne dohodkov). Po tej metodologiji je stopnja revščine v Sloveniji med letoma 1993 in 1999 upadla s 13,6 na 11,2 odstotka.

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Republika Slovenija je februarja 2000 sprejela Program boja proti revščini in socialni izključenosti, katerega cilji so v skladu s prvim (ter tudi nekaterimi ostalimi) ciljem za novo tisočletje. Zato na tem mestu povzemamo nekatere ukrepe, zapisane v tem programu.

Ukrepi na področju trga dela in zaposlovanja

Ker se kot eden ključnih dejavnikov revščine in socialne izključenosti pojavlja prav brezposelnost, je boj proti njej ključen sestavni del boja proti revščini. Politika zaposlovanja deluje na naslednjih področjih:

- Izobraževanje in usposabljanje – nezaposleni pridobivajo nova znanja in veščine, s čimer si izboljšujejo možnost zaposlitve. Program je usmerjen pretežno v mlade in dolgotrajno brezposelne.
- Subvencioniranje zaposlitev, ki naj omogoči trajnejše oblike zaposlitve za osebe, vključene npr. v programe javnih del.
- Poklicna rehabilitacija in izobraževanje invalidov.

Politika plač

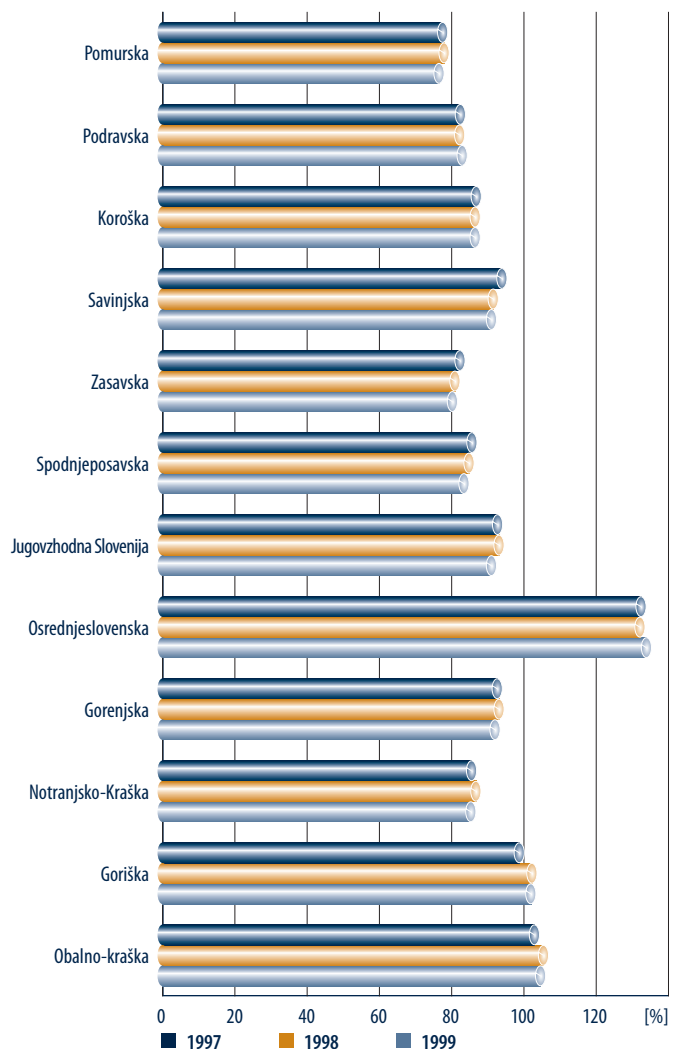
Ker si večina prebivalstva zagotavlja socialno varnost na podlagi prejemkov iz dela, je plačna politika pomemben del zagotavljanja socialne vključenosti. Temelj socialni politiki prek politike plač je postavil zakon o minimalni plači, ki mu sledi redno usklajevanje minimalnih in izhodiščih plač, kar je tudi temelj za socialne transferje.

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja država skrbi za ljudi, ki so zaradi starosti ali drugih vzrokov trajno nesposo-

Slika 1.3:

BDP na prebivalca v regijah kot odstotek BDP na prebivalca v državi

Vir: Statistični letopis.

bni za delo. Pri tem država predpiše minimalno pokojnino, ki se usklajuje z minimalno plačo. Država omogoča tudi državno pokojnino za ljudi, starejše od 65 let, ki nimajo drugih prihodkov. Z zakonom je poskrbljeno tudi za tiste ovdovele, ki jih je preživljal preminuli zakonec.

Družinska politika

Velike družine so potencialno izpostavljene večjemu tveganju revščine, ki jo želi omiliti družinska politika. Ta med drugim določa pravico do porodniškega in starševskega dopusta, določa pa tudi otroški dodatek kot dopolnilni dohodek družinam z otroki. Družinska politika ureja še dodatke za nego otrok s posebnimi potrebami, pomoč ob rojstvu otroka, starševski dodatek (za starše, ki ob rojstvu otroka niso zaposleni), dodatek za veliko družino (za družine s tremi in več otroki) ter delno plačilo za izgubljeni dohodek, če eden od staršev zaradi otroka prekine zaposlitev.

Stanovanjska politika

Stanovanjska politika je namenjena reševanju stanovanjskega vprašanja vsega prebivalstva, razen najbogatejših slojev. Za nižje sloje država subvencionira izgradnjo neprofitnih najemnih stanovanj, srednjim slojem pa prek stanovanjske varčevalne sheme omogoča ugodnejši nakup stanovanj.

Drugi ukrepi

Med drugimi ukrepi, ki naj pomagajo v boju proti revščini in socialni izključenosti, velja omeniti še:

- skrb za socialno varstvo,
- brezplačno pravno pomoč,
- spremembe zakona o dohodnini, ki naj bi razbremenile najrevnejše,
- izenačitev možnosti invalidov.

Doseganje splošne osnovne izobrazbe

2 Cilj

Usmeritev 1: Zmanjšati osip v primarnem in sekundarnem izobraževanju

Stopnja osipa je eno od ključnih vprašanj v poklicnem in srednjem izobraževanju v Sloveniji.

Po zadnjih podatkih 13 odstotkov dijakov po petih letih ne dokonča izobraževanja na nobeni stopnji.

Usmeritev 2: Povečati izobraževanje odraslih

Od več kot 280 tisoč vpisanih v programe izobraževanja za odrasle (33 000 več kot leto prej) jih je izobraževanje uspešno zaključilo 73 odstotkov. Povečanje izobraževanja odraslih v letih 2000–2001 je predvsem posledica aktivne politike zaposlovanja, ki spodbuja izobraževanje nezaposlenih.

CILJ 2: *Doseganje splošne osnovne izobrazbe*

- Zmanjšati osip v primarnem in sekundarnem izobraževanju.
- Povečati izobraževanje odraslih.

Tabela 2.1:

Kazalci doseganja drugega cilja

	1994	2001	2015
Osip v osnovnih šolah	10,4 %	4,4 %	2 %
Stopnja dokončanja srednje šole		87 %	95 %
Delež odraslih, ki se izobražujejo		13,5 %	15 %

STANJE IN TRENDI

Drugi cilj poziva države k doseganju univerzalne osnovne izobrazbe prebivalstva do leta 2015. Slovenija je ta cilj praktično že dosegla, saj so skoraj vsi otroci vključeni v osem- oziroma devetletno osnovno izobraževanje. Zato smo drugi cilj prilagodili slovenskim razmeram in se osredotočili na zmanjševanje osipa v osnovnem in srednjem izobraževanju ter na izobraževanje odraslih.

Razlogi za prilagoditev ciljev so naslednji:

- osnovni cilj je že dosežen;
- osnovno izobraževanje je obvezno za vse v Sloveniji;
- ker se velika večina otrok odloči za eno od oblik drugostopenjskega izobraževanja, se osredotočamo na zmanjševanje osipa;
- naraščajoče potrebe po znanju zahtevajo zgodnejše vključevanje v proces izobraževanja ter večji delež vpisanih na tretjo raven.

Stopnja pismenosti je v Sloveniji zelo visoka (99,6 %) in je med najvišjimi v Evropi (glej tudi regionalno poročilo). Ta kazalec je sicer skoraj v vseh primerjanih državah krepko nad 90 odstotki. Po drugi strani pa ima Slovenija nadpovprečen delež ljudi s samo osnovno izobrazbo in posledično podpovprečne deleže ljudi s srednjo ter več kot srednjo izobrazbo.

Predšolska vzgoja in osnovna šola

Sistem predšolske vzgoje omogoča staršem in otrokom dostopnost in izbiro ustreznega programa vrtca. V predšolsko vzgojo je bilo v šolskem letu 2000/01 vključenih 61,6 odstotka otrok, med katerimi jih je bilo 5,7 odstotka oproščenih plačila prispevka. Kljub temu se delež vpisanih v programe predšolskega izobraževanja nekoliko zmanjšuje, kar pa lahko deloma pripišemo tudi zgodnejšemu vstopu v osnovno izobraževanje zaradi uvajanja devetletnega programa.

Osnovnošolsko izobraževanje izvajajo osnovne šole, osnovne šole s prilagojenim programom, glasbene šole ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. Osnovnošolsko izobraževanje odraslih je organizirano v posebnih oddelkih osnovnih šol, v osnovnih šolah za odrasle in na ljudskih univerzah. Po novem zakonu o osnovni šoli se je septembra 1999 začelo postopno uvajanje programa 9-letne osnovne šole v 1. razredu, v 6. razredu pa s programom 7. razreda.

Splošni cilj osnovnih šol je dati učencem temeljno znanje in jih pripraviti za nadaljnje šolanje ter usposabljanje za poklicno in osebno življenje. Učenci se naučijo razumevati osnovne zakone o naravi, družbi in človeku, razvijajo govorno kulturo in radovednost, potrebo po stalnem učenju, prijateljskih stikih z vrstniki in odraslimi; šole jih spodbujajo pri razvijanju interesov in sposobnosti ter oblikujejo njihove navade.

Obvezna osnovna šola je za otroke in mladino brezplačna. Vendar pa morajo učenci plačevati šolske potrebščine, delovne zvezke in prispevek za uporabo učbenikov. Večinoma sami plačajo prehrano, stroške prevoza v šolo

Tabela 2.2:

Osip učencev od 1. do 8. razreda osnovne šole

Šolsko leto	% osipa v generaciji
1994/95	10,4
1995/96	9,2
1996/97	9,4
1997/98	8,8
1998/99	6,8
1999/2000	6,8
2000/2001	4,4

Vir: MDDSZ, 2002.

pa poravnajo občine. Če učencem ni mogoče zagotoviti prevoza v osnovno šolo, imajo pravico do brezplačne oskrbe v kraju izobraževanja in pravico do brezplačnega prevoza domov ob pouku prostih dnevih.

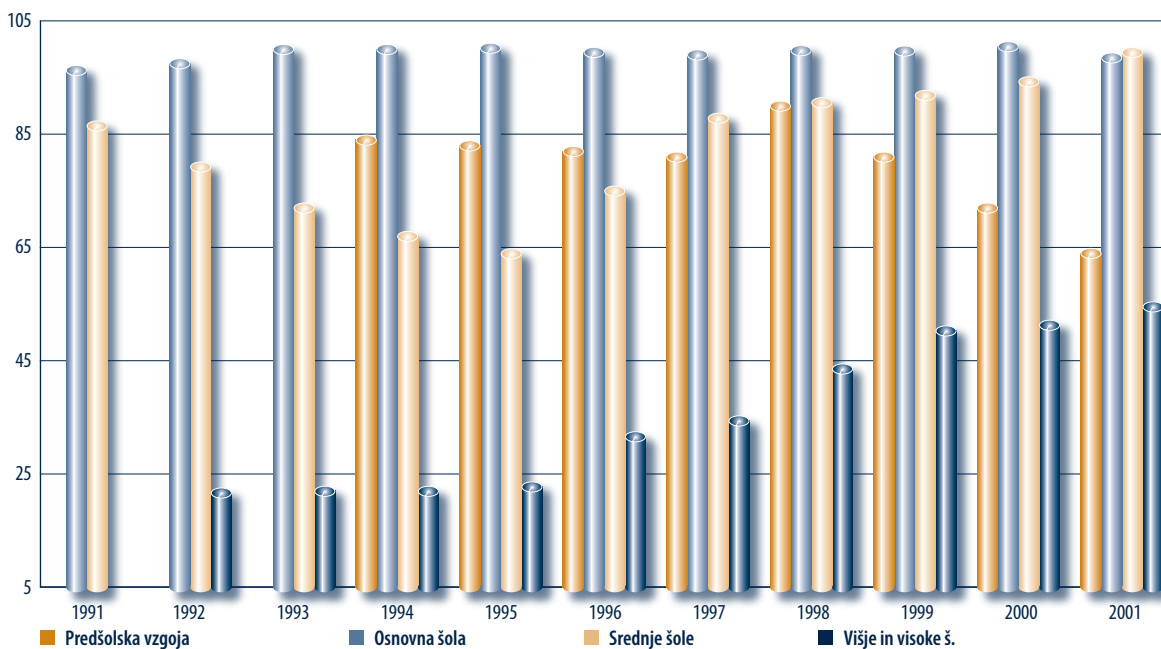
Novi učni načrti upoštevajo razvojno stopnjo učencev ter metode in oblike dela, primerne za otroke določene starosti. Tako je na primer v prvem razredu pri pouku v razredu prisoten

pri približno polovici ur dodaten učitelj, praviloma vzgojitelj predšolskih otrok. V prvem triletju se otroci ocenjujejo le opisno, v tretjem triletju pa pouk poteka diferencirano na treh zahtevnostnih ravneh pri maternem jeziku, tujem jeziku in matematiki. Diferenciranemu pouku je namenjena približno četrtina vseh ur.

Učenci v prvem in drugem izobraževalnem obdobju (do šestega razreda) razreda pravi-

Slika 2.1:

Vpis v vzgojno-izobraževalne programe

Vir: UMAR.

loma ne ponavljajo, v zadnjem triletju pa negativno ocenjeni učenci opravljajo popravne izpite ali pa razred ponavljajo. Uvaja se tudi deseto leto šolanja za neuspešne učence oziroma tiste, ki želijo izboljšati svoj uspeh.

Osip se v osnovnih šolah postopoma zmanjšuje. Gre predvsem za tiste učence, ki zaradi ponavljanja osemletno šolsko obveznost izpolnijo že v nižjih razredih in šolanja ne nadaljujejo. Z reformo osnovnega izobraževanja z nivojskim poukom, popravnimi izpiti in desetim letom šolanja lahko pričakujemo nadaljnje zmanjševanje osipa v osnovnem izobraževanju, kar je vidno že v šolskem letu 2000/2001.

Srednješolsko izobraževanje

V srednješolskem izobraževanju se širi mreža srednjih šol ter izboljšuje ponudba vpisnih mest na srednjih šolah. Širitev ni pomembna samo z vidika zmanjševanja osipa, temveč tudi zaradi dviga izobrazbene ravni. S tega vidika je pomembna novost uvedba poklicne mature, ki omogoča večjemu deležu učencev nadaljevanje šolanja na tretji stopnji.

Vsak učenec, ki uspešno zaključi osnovno šolo oziroma vsaj njen večji del, se lahko vpiše v ustrezen srednješolski program. V vpisnem postopku za šolsko leto 2001/2002 je našlo ustrezno srednjo šolo kar 99,2 odstotka učencev, ki so zaključili osnovnošolsko izobraževanje. Porast celotnega vpisa v srednje šole gre vsaj deloma pripisati tudi večji razširjenosti dualnih programov, kjer učenci po zaključen-

em triletnem programu nadaljujejo šolanje še dve leti za pridobitev višje stopnje izobrazbe.

Osip je eno od ključnih vprašanj na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja v Sloveniji. Po zadnjih podatkih (tabela 2.3) 13 odstotkov dijakov po petih letih ne dokonča izobraževanja na nobeni stopnji, ta delež pa nekoliko upada.

Analize Zavoda RS za zaposlovanje (MDDSZ, 2002) kažejo, da največ dijakov opusti šolanje na začetku – 40–50 odstotkov v prvem letniku in nadaljnjih 30 odstotkov v drugem. V gimnazijah je osip manjši kot v poklicnem izobraževanju. Sistematičnega spremljanja mladih, ki zapustijo šolanje, žal ni.

Višje in visoko šolstvo

Strateški cilji na področju višjega in visokega šolstva, ki si jih je zastavila država, so predvsem povečati delež prebivalstva, zlasti mladih generacij, v visokem strokovnem in univerzitetnem izobraževanju, povečati število vpisnih mest in postopoma odpraviti omejitve vpisa.

V visokem šolstvu lahko opazimo strmo naraščanje vpisa v drugi polovici 90., od okrog 20 na 50 odstotkov relevantne populacije (glej priložene tabele). Povečanje je bilo zelo nenakomerno po smereh. Število študentov je najbolj naraslo v družboslovju, ekonomiji in pravi, pri čemer je delež študentov na teh smereh narasel z 32 na kar 44 odstotkov vseh študentov. Upadel je delež študentov, ki študi-

Tabela 2.3:

Stopnja dokončanja srednje šole

Vrsta programa	Generacija 1992–1997			Generacija 1993–1998		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
Triletna srednja strokovna šola	70,6	70,4	71,2	68,1	69,0	65,6
Štiriletna srednja strokovna šola	81,4	81,3	81,6	83,4	82,1	85,5
Tehnična izobrazba	87,2	86,4	87,8	88,1	86,1	90,0
Gimnazija	93,0	92,4	93,4	93,5	93,8	93,3
Skupaj	85,9	84,8	87,3	87,0	85,0	89,2

* Vir: JIMs poročilo, statistični dodatek, tabela 12.

Tabela 2.4:

Delež odraslih, ki so zaključili program izobraževanja (v odstotkih)

	1997/98	1998/99	1999/2000	2000/2001
Skupaj	11,1	9,8	9,8	13,5
Splošno usposabljanje in usposabljanje za poklic	7,1	5,5	5,8	9,4
Vozniške šole	2,0	2,1	2,2	2,2
Jeziki	2,0	2,2	1,7	1,9

Vir: SURS, Statistični letopis.

rajo tehniko, proizvodne tehnologije in gradbeništvo – s 27 na samo 17 odstotkov (glej priložene tabele).

V šolskem letu 2003/2004 je pričela z delovanjem tudi tretja univerza na Slovenskem, odprtih pa je bilo tudi več novih programov. Opazno je tudi prestrukturiranje programov visokega šolstva, predvsem z opuščanjem nekaterih programov, za katere že vrsto let ni zanimanja.

Izobraževanje odraslih

Izobraževanje odraslih obsega izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in učenje oseb, ki so izpolnile šolsko obveznost in si želijo pridobiti, posodobiti, razširiti in poglobiti znanje, pri tem pa nimajo statusa učenca, dijaka ali študenta. Osebe, ki se vključijo v izobraževanje odraslih, pridobijo status udeležencev izobraževanja odraslih.

Izobraževanje odraslih lahko razdelimo na formalno in neformalno. Formalno izobraževanje omogoča pridobitev javnoveljavne izobrazbe, poklicno kvalifikacijo ali javnoveljavno listino, neformalno izobraževanje pa je namenjeno pridobivanju, obnavljanju, razširjanju, posodabljanju in poglobljanju znanja, vendar se ne dokazuje z javnoveljavno

listino. Formalno izobraževanje poteka tudi v avtošolah.

Izobraževanje odraslih je po nekaj letih stagnacije v obdobju 2000/01 zelo poraslo, predvsem na račun programov splošnega in poklicnega usposabljanja. Po podatkih statističnega letopisa⁵ je v šolskem letu 2000/01 393 izvajalcev (13 več kot leto prej) ponujalo skupaj 17 733 različnih programov (120 več kot leto prej), ki so v povprečju trajali 40 ur. Od več kot 280 tisoč vpisanih (33 000 več kot leto prej) jih je izobraževanje uspešno zaključilo 73 odstotkov.

Tabela 2.4 prikazuje število ljudi, ki so zaključili določen program izobraževanja s potrdilom ali certifikatom, kot odstotek celotne populacije, starejše od 18 let. Porast v letu 2000/01 gre pripisati predvsem aktivni politiki zaposlovanja, prek katere MDDSZ ter zavod za zaposlovanje financirata izobraževanje za pridobitev znanj in poklicev brezposelnim osebam.

Zanimanje za jezike nekoliko upada kljub dejstvu, da se Slovenija vključuje v EU, in kljub zelo pestri ponudbi na tem področju, kjer se število različnih ponudnikov tovrstnega izobraževanja iz leta v leto povečuje. Med programi izobraževanja odraslih najdemo tudi avtošole, kjer pa je vpis skozi leta po pričakovanju približno konstanten, večina prebivalstva pa voziški izpit pridobi med 18. in 20. letom.

⁵ Statistični letopis RS 2003, str. 127, tabela 6.27 in Statistični letopis RS 2002, str. 139, tabela 6.26.

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Razvoj in način za boljšo dosegljivost izobraževanja sta predstavljena v več različnih dokumentih, med drugim v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju v RS (MSZS, 1995) ter v Programu boja proti revščini in socialni izključenosti. Na tem mestu povzemamo glavne ukrepe iz navedenih dokumentov.

Izboljšanje dostopnosti in zmanjševanje osipa v osnovnih in srednjih šolah

V osnovnih šolah se nadaljuje reforma s prehodom na devetletno šolanje, ki bo zaključen v naslednjih nekaj letih. Za izboljšanje dostopnosti do osnovnega šolanja je država programsko poskrbela predvsem za otroke s posebnimi potrebami, ki se jim prilagodi organizacija, način preverjanja znanja, napredovanja ali časovna razporeditev pouka. Gibalno ovirani otroci so upravičeni do ustrezne fizične pomoči.

V srednjih šolah se dostopnost povečuje predvsem s širjenjem in prilagajanjem programov, pri čemer sledimo tudi cilju dviga splošne izobrazbene ravni. Za zmanjševanje osipa so bili pripravljene programi svetovanja in pomoči, vendar po podatkih MDDSZ doslej na te programe ni bilo pravega odziva.

Izobraževanje odraslih

Na področju izobraževanja odraslih so pripravljene in se že izvajajo številni programi tako v okviru MDDSZ in Zavoda za zaposlovanje kot tudi MSZS, ki deluje na tem področju predvsem prek Andragoškega centra Slovenije.

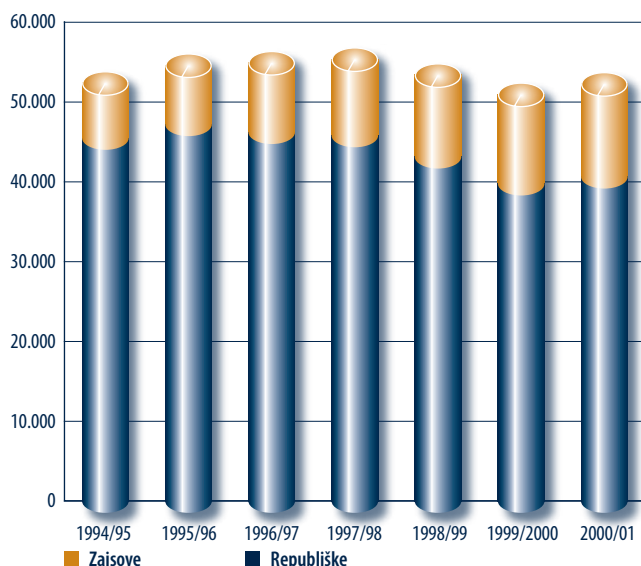
MDDSZ v okviru boja proti revščini in socialni izključenosti razvija in (so)financira izvedbo izobraževanja, ki naj prispeva k odpravi vzrokov revščine in socialne izključenosti. Med te programe sodi program za funkcionalno opismenjevanje, študijski krožki, borza znanja in središča za samostojno učenje. K boju proti brezposelnosti prispeva s (so)financiranjem učenja tujih jezikov, izobraževanjem za pridobitev poklica in izobraževanjem brezposelnih. Posebno skrb posvečajo še izobraževanju odraslih in računalniškemu opismenjevanju.

Izobraževanje odraslih poteka v ljudskih univerzah, šolah ali njihovih enotah, specializiranih organizacijah za izobraževanje odraslih in drugih organizacijah, ki so registrirane za izobraževanje odraslih, v podjetniških izobraževalnih centrih in pri zasebnikih, ki imajo status zasebnega učitelja.

Pregled nad temi organizacijami in njihovimi programi omogočata publikacija „Izobraževanje odraslih v Sloveniji – izvajalci, programi“, ki jo izdaja Andragoški center Republike Slovenije, in javni razpis za vpis v izobraževanje odraslih za posamezno šolsko leto. S področja izobraževanja odraslih je Slovenija sprejela tudi „Memorandum o vseživljenjskem izobraževanju“.

Slika 2.2:

Republiške in Zaisove štipendije

Vir: MDDSZ, 2002.

Štipendije in druge pomoči med šolanjem

Štipendije in druge pomoči v času šolanja omogočajo večjo dostopnost vseh oblik šolanja. Štipendiranje poteka v treh oblikah: kadorsko, republiško štipendiranje ter Zoisove štipendije.

V obdobju 1994–2001 se je nekoliko zmanjšalo število republiških štipendij, ki so namenjene vajencem, dijakom in študentom, ki se zaradi izjemno slabih materialnih razmer drugače ne bi odločili za šolanje. Kljub zmanjšanju števila štipendij so se temu namenjena sredstva realno povečala za 27 odstotkov, kar pomeni, da se je dvignil povprečen znesek štipendije. V šolskem letu 2000/01 je tako zna-

šal 23 000 SIT (Euro 105) za dijake in 30 000 SIT (Euro 135) za študente. Po drugi strani se je število Zoisovih štipendij, ki so namenjene izjemno nadarjenim, da bi dvignili izobrazbeno raven najsposobnejšega dela prebivalstva, v istem obdobju skoraj podvojilo, tako da je skupno število štipendij, ki jih namenja država, ostalo približno enako.

Med drugimi ukrepi pomoči med šolanjem velja omeniti še subvencioniranje bivanja v dijaških in študentskih domovih, subvencioniranje prehrane, učbeniške sklade in posojila za študij. Izkušnje zaenkrat kažejo, da za slednje ni posebnega zanimanja. Materialno stanje si dijaki in študentje izboljšujejo s priložnostnim delom, ki je urejeno s koncesijami.

Doseganje enakopravnosti med spoloma in opolnomočenje žensk

3 Cilj

Usmeritev 1: Zmanjšanje razlik med plačami žensk in moških

Povprečna plača žensk v povprečju zaostaja za več kot 12 odstotkov za povprečno plačo moških. Čeprav je ta razlika v primerjavi z nekaterimi drugimi državami razmeroma nizka, trendi v zadnjih letih kažejo, da bi jo bilo mogoče zmanjšati do leta 2015.

Usmeritev 2: Povečanje zastopanosti žensk v javnem življenju

Zastopanost žensk v javnem življenju, predvsem v politiki, razmeroma šibka. Trendi kažejo, da se je ustalila pri razmeroma nizkih odstotkih.

CILJ 3: *Doseganje enakopravnosti med spoloma in opolnomočenje žensk*

- Zmanjšanje razlik med plačami žensk in moških.
- Povečanje zastopanosti žensk v javnem življenju.

Tabela 3.1:

Kazalci doseganja tretjega cilja

	1994	2000	2015
Povprečna plača žensk, izražena kot odstotek plače moških	84,8	87,8	90
Odstotek žensk na managerskih in administrativnih položajih		30,2	40
Odstotek žensk v parlamentu	13,3	13,3	30

STANJE IN TRENDI

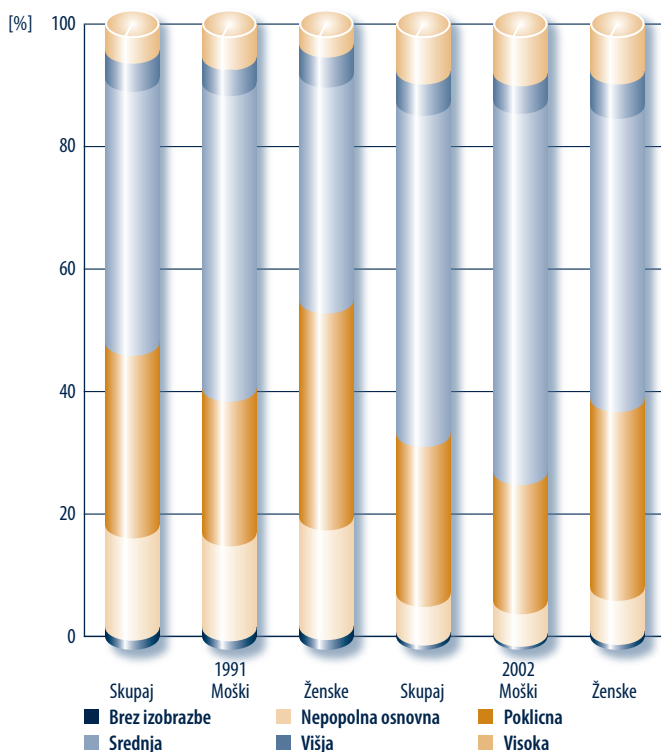
Tretji cilj je namenjen odpravljanju neenakosti med spoloma. Dohodkovna neenakost je v Sloveniji razmeroma nizka, razlika v povprečni plači se giblje okrog 15 odstotkov v kri-

st moških, a se v zadnjih letih zmanjšuje (glej priložene tabele). Deloma je to razliko mogoče pojasniti z nekoliko slabšo izobrazbeno strukturo žensk. Tako podatki popisa iz leta 2002 kažejo, da je v Sloveniji kar 38,8 odstotka odraslih žensk z največ osnovno izobrazbo, medtem ko je pri moških le 26,9 odstotka (pri obeh se je ta delež zmanjšal glede na leto 1991, ko je doseglo kvečjemu osnovno izobrazbo 54,1 odstotka žensk ter 39,5 odstotka moških (glej sliko 4). Po drugi strani pa je delež žensk z več kot srednjo izobrazbo višji: 13,3 odstotka v primerjavi z 12,6 odstotka moških (leta 1991 je bil delež takih moških višji kot delež žensk, 9,7 proti 8,2 odstotka). Največji delež prebivalstva ima poklicno ali srednjo izobrazbo. Trendi v izobraževanju so v prid ženskam, saj glede na vpis že v sekundarnem izobraževanju prehitevajo moške, na visokih šolah in fakultetah pa je kar 30 odstotkov več žensk kot moških. Med diplomanti so ženske v veliki večini v izobraževanju, zdravstvu in socialnem delu, medtem ko ostajajo maloštevilne v tehniki in gradbeništvu ter v naravoslovju (glej priložene tabele).

Aktivnost prebivalstva je pri ženskah nekoliko manjša kot pri moških – aktivnih je 65 odstotkov moških, a le 51 odstotkov žensk (glej priložene tabele). Brezposelnost je med ženskami večja kot med moškimi, razlika pa je (pri sedemodstotni anketni brezposelnosti) okrog eno odstotno točko (glej priložene tabele). Zaposlitvena struktura po spolu za posamez-

Slika 3.1:

Prebivalstvo, staro 15+, po spolu in izobrazbi

Vir: SURS, popisi 1991 in 2002.

ne dejavnosti ostaja v obdobju 1997–2001 pretežno nespremenjena. V dejavnostih, kot so izobraževanje, zdravstvo in socialno delo ter finančno posredništvo, prevladujejo ženske. V drugih, na primer gradbeništvu, ostaja delež zaposlenih žensk razmeroma nizek. Delež žensk na managerskih in administrativnih položajih se ves čas giblje okrog 30 odstotkov.

Zastopanost žensk v procesu sprejemanja najpomembnejših političnih odločitev je kljub deklarirani naklonjenosti političnih strank vstopanju žensk v politiko ena izmed najnižjih v Evropi in celo pod svetovnim povprečjem. Nekateri ključni dejavniki, ki so vplivali na možnost izvolitve kandidatke v parlament, so: opredelitev volilnih enot in preračunavanje dobljenih mandатов v okviru volilne enote, kar poenostavlja pomeni, da kandidati in kandidatke v volilnih okrajih dejansko „zbirajo glasove za svojo stranko oziroma listo“; indeks možnosti izvolitve (uspeh kandidata oziroma kandidatke, deljen z uspehom stranke v volilni enoti in pomnožen s sto) in z njim povezani dobri ali slabi volilni okraj; zmanjšanje števila razpoložljivih sedežev v parlamentu z 240 (republiška skupščina je leta 1990 imela tri zbornice po 80 sedeži) na 90 sedežev leta 1992, ki je povečalo konkurenčnost in posledično zmanjšalo možnosti za vstop žensk v parlament, ipd. (UEM, 1999).

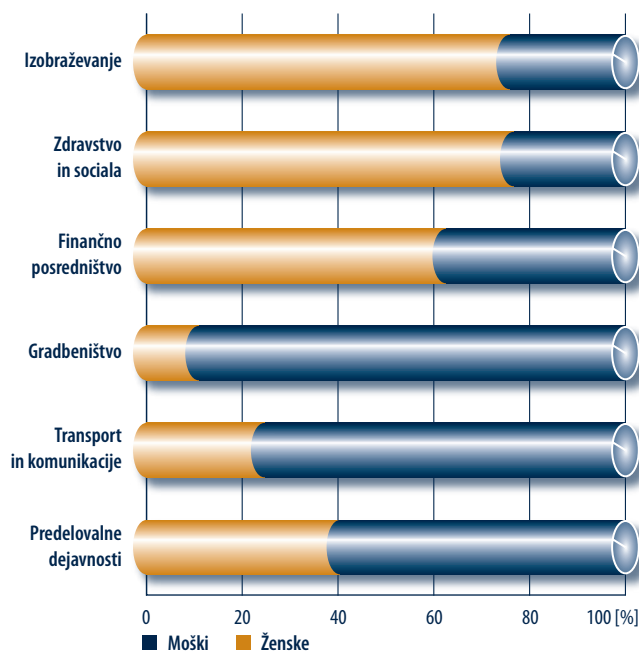
Je država na poti k ciljem?

Na področju izobraževanja so ženske dosegle in ponekod celo presegle moške. Dohodki temu niso sledili, dohodkovna neenakost še vedno ostaja. Povprečna plača žensk v povprečju zaostaja za več kot 12 odstotkov za povprečno plačo moških. Čeprav je ta razlika v primerjavi z nekaterimi drugimi državami razmeroma nizka, trendi v zadnjih letih kažejo, da bi jo bilo mogoče zmanjšati do leta 2015.

Na drugi strani je zastopanost žensk v javnem življenju, predvsem v politiki, razmeroma šibka. Trendi kažejo, da se je ustalila pri razmeroma nizkih odstotkih. Doseganje 40-

Slika 3.2:

Zaposleni po spolu v izbranih dejavnostih leta 2001

Vir: SURS, Statistični letopis.

stotne zastopanosti žensk (kot jo imajo npr. skandinavske države) bi tako zahtevalo resno obvezo družbe, da ta cilj doseže.

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Veljavna zakonodaja, kolektivne pogodbe in splošni akti organizacij obravnavajo plačila enako ne glede na spol. Posebno določbo o enakem plačilu za enakovredno delo vsebuje novi zakon o delovnih razmerjih. Ta poudarja načelo enakega plačila ne glede na spol za enako delo in za delo enake vrednosti (106. člen). Tako sledi številnim pobudam mednarodnih organizacij in uresničuje nekatere konvencije Mednarodne organizacije za delo. Enakost med spoloma ureja tudi leta 2002 sprejet zakon o enakih možnostih moških in žensk.

Vzroki za razlike v plačah med spoloma pri sicer enaki stopnji strokovne usposobljenosti ali stopnji šolske izobrazbe so lahko v vsebini dela po posameznih dejavnostih, kjer lahko v neki dejavnosti med zaposlenimi prevladujejo bodisi moški ali pa ženske, lahko gre za dela v težkih pogojih (fizični napori, zdravju škodljivi vplivi), ki so večinoma strokovno manj zahtevna, med zaposlenimi pa prevladujejo moški. Nadalje gre lahko za terensko, izmensko, nočno ali nadurno delo, dežurstva, po drugi strani pa zahtevna dela z veliko odgovornostjo, dolžino delovne dobe in podobno. Zagotovo vplivajo na višino plače tudi individualne pogodbe, ki pa v raziskavi niso bile posebej prikazane (UEM, 1999).

Glede na povedano ni posebej verjetno, da se bodo plače moških in žensk v ciljnem obdobju povsem izenačile. Uresničevanje konvencije in upoštevanje veljavne zakonodaje pa naj omogoči vsaj ohranitev obstoječega stanja in zmanjšanje razlike v plačah za nekaj odstotnih točk.

Eden temeljnih ukrepov za izboljšanje položaja žensk in vzpostavitev razmer, v katerih bodo lahko ženske ob enakih pogojih kot moški uživale vse svoje pravice in s svojimi potenciali sodelovale v slovenskem nacionalnem, političnem, ekonomskem, družbenem in kulturnem razvoju in imele od svojega prispevka v razvoj enake koristi, je vključitev vidika (mainstreaming) enakosti žensk in moških v razvoj politik, programov in zakonodaje. V ta namen je Urad za enake možnosti pripravil projekt z naslovom „Krepitev sodelovanja žensk v procesu odločanja in razvoja politik v Sloveniji“, ki ga sofinancira UNDP – Program Združenih narodov za razvoj (United Nations Development Programme). Projekt je namenjen krepitvi vloge in večanju pristojnosti Urada za enake možnosti, da bo kot osrednje vladno telo sposoben tako z vidika finančnih

kot človeških virov in vpliva na odločitve učinkovito izvajati svoje naloge. Namen projekta je tudi povečati razumevanje načela enakosti in spodbuditi osveščenost tistih, ki na vseh vladnih ravneh sprejemajo odločitve, o neizogibnosti vključitve vidika spolov v procese razvoja politik, zakonodaje in odločanja, ter povečanje zastopanosti žensk v strukturah političnega odločanja.

Za vključitev vidika spolov in načela enakosti žensk in moških v razvoj vladnih politik je bila ustanovljena medresorska skupina, v kateri so državne uradnice, ki so jih imenovali ministri treh vladnih resorjev (ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, ministrstva za šolstvo in šport in ministrstva za notranje zadeve).

Za povečanje števila žensk, vključenih v politično življenje in procese odločanja, potekata dve dejavnosti. Prva je namenjena vzpostavitvi mreže regionalnih koordinatoric, ki naj bi mobilizirala ženske v svojih okoljih za sodelovanje v politiki in jih spodbudila h kandidiranju za lokalne in nacionalne volitve. Druga aktivnost pa poteka na nacionalni ravni in vključuje pripravo analize rezultatov zadnjih državno-zborskih volitev in sedanje situacije ter razvoj novih pristopov in strategij za povečanje deleža žensk v odločanju in njihove zastopanosti v političnih strukturah. Vanjo so vključeni posamične strokovnjakinje in strokovnjaki, predstavnice ženskih skupin in predstavniki in predstavnice političnih strank.

Med pozitivnimi ukrepi, predvidenimi v zakonu o enakih možnostih moških in žensk, je med drugim opredeljena tudi možnost dajanja prednosti skupini, ki je zastopana manj kot 40-odstotno. Dolžnost preference je dana predvsem na področju zaposlovanja v javni upravi in lokalnih skupnostih, velja pa tudi za politične stranke ob volitvah.

Zmanjšati umrljivost otrok

4 Cilj

Usmeritev 1: Nadaljnje zmanjšanje umrljivosti otrok in dojenčkov

Glede na leto 1990 je Slovenija dosegla velik napredek na področju zmanjševanja smrtnosti otrok in dojenčkov, ki je trenutno primerljivo s povprečjem EU. Nadalnje izboljšanje je mogoče, predvsem glede zmanjševanja razlik med regijami v umrljivosti dojenčkov.

Usmeritev 2: Cepljenje vseh otrok proti glavnim nalezljivim boleznim

Na drugi strani se je precepljenost otrok proti glavnim povzročiteljem nekoliko zmanjšala, kar pomeni večjo izpostavljenost otrok nalezljivim boleznim. Prizadevati si moramo za dosego skoraj popolne precepljenosti otrok do leta 2015.

CILJ 4: Zmanjšanje umrljivosti otrok

- Nadaljnje zmanjšanje umrljivosti otrok in dojenčkov.
- Cepljenje vseh otrok proti glavnim nalezljivim boleznim.

Tabela 4.1:

Kazalci doseganja četrtega cilja

	1990	2001	2015	EU 2001
Smrtnost dojenčkov	8,3	4,2	3,0	4,7
Smrtnost otrok do petega leta	9,9	5,6	4,0	5,7
Delež cepljenih otrok	96,3	94,9	99,0	98,0

Vir: WHO, Health statistics yearbook in the 'European health for all' database, 2003.

STANJE IN TRENDI

Zdravstveno varstvo otrok je na visoki ravni. Glede na večino kazalcev je Slovenija primerljiva ali celo boljša od evropskega povprečja (glej priložene tabele). Kljub temu obstajajo možnosti za izboljšanje, še posebej če se primerjamo s skandinavskimi državami. Tako je mogoče zmanjšati umrljivost dojenčkov za eno do eno promilno točko in pol ter doseči skoraj popolno precepljenost otrok proti glavnim nalezljivim boleznim, kot so tuberkuloza, davica, otroška paraliza in hepatitis B.

Postavitev takih ciljev zagotavlja, da se sedanjí razmeroma visoki standardi zdravstvenega varstva otrok ne bi zmanjševali.

Zdravje otrok se je v preteklem desetletju vidno izboljšalo. Tako smrtnost dojenčkov kot tudi smrtnost otrok do petega leta se je skoraj prepolovila in je sedaj pod evropskim povprečjem (glej priložene tabele). Stopnje umrljivosti so manjše za deklice kot za dečke (razlika znaša pri obeh skoraj eno promilno točko in pol), kar se odraža tudi v daljšem pričakovanem trajanju življenja za ženske kot za moške (življenjska doba je pri ženskah za skoraj sedem let daljša kot pri moških)(glej priložene tabele). Med regijami obstajajo določene razlike v umrljivosti otrok in dojenčkov. Kljub spremenljivosti po letih je smrtnost otrok in dojenčkov na (severo)vzhodu države višja kot v osrednji in zahodni Sloveniji (glej priložene tabele). V obdobju 1992–2001 je razlika med regijami znašala v povprečju skoraj dve promilni točki.

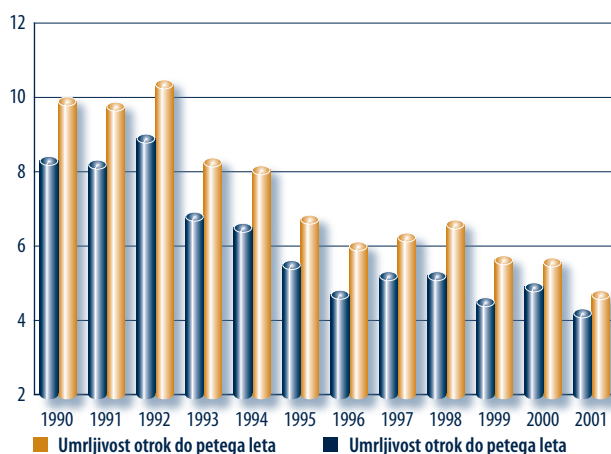
Delež otrok, cepljenih proti glavnim nalezljivim boleznim, se je glede na leto 1990 zmanjšal za skoraj dve odstotni točki, potem ko je bil v obdobju 1993–1997 več kot 98-odstoten (glej priložene tabele). Kljub temu je sedanji delež, 95 odstotkov, med najvišjimi v Evropi.

Je država na poti k ciljem?

Glede na leto 1990 je Slovenija dosegla velik napredek na področju zmanjševanja smrtno-

Slika 4.1:

Umrlijivost otrok in dojenčkov v Sloveniji v letih 1990–2001

Vir: Statistični zdravstveni letopis in European health for all database.

sti otrok in dojenčkov. Mirno bi lahko rekli, da so usmeritve, ki jih je postavil četrti cilj, že dosežene. Zato želimo zastaviti ambicioznejši cilj nadaljnjega zmanjševanja umrljivosti otrok in dojenčkov v Sloveniji.

Na drugi strani se je precepljenost otrok proti glavnim povzročiteljem nekoliko zmanjšala, kar pomeni večjo izpostavljenost otrok nalezljivim boleznim. Prizadevati si moramo za doseg skoraj popolne precepljenosti otrok do leta 2015.

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Doseženi rezultati na področju umrljivosti dojenčkov uvrščajo Slovenijo med države z najnižjo stopnjo umrljivosti. Posebno varstvo žensk s tvegano nosečnostjo, stalna zdravniška oskrba teh žensk in zgodnji odhod na porodniški dopust zmanjšujejo tveganja smrti zaradi prezgodnjih rojstev.

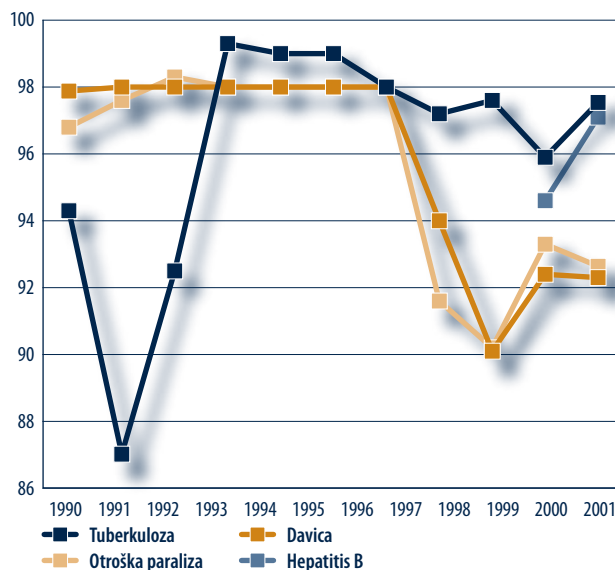
Nadaljnje zmanjševanje umrljivosti otrok je mogoče dosežati predvsem z:

- razvojem integriranega zdravstvenega varstva otrok in mater prek razvoja sistema družinskih zdravnikov;
- nadaljnjim razvojem in implementacijo predporodne diagnostike.

K zmanjšanju umrljivosti dojenčkov in otrok lahko še dodatno pripomorejo ukrepi s področja splošnega izboljševanja zdravja, na primer zmanjševanje kajenja ter uporabe alkohola in prepovedanih drog.

Slika 4.2:

Delež otrok, cepljenih proti glavnim boleznim

Vir: European health for all database.

Zmanjšanje deleža cepljenih otrok gre verjetno bolj pripisati večji ozaveščenosti staršev o morebitnih škodljivih posledicah cepljenja in zavestni odločitvi, da svojih otrok ne bodo izpostavili tem tveganjem, kot pa pomanjkanju možnosti za cepljenje. Cepljenje otrok je pomembno in je kot tako del integriranega uravnavanja otroških bolezni (IMCD), ki je sestavni del politike Svetovne zdravstvene organizacije (WHO). Za povečanje deleža cepljenih otrok je potrebno torej:

- razviti nova cepiva, izboljšati metode cepljenja in tako zmanjšati tveganje pri cepljenju;
- ozavestiti starše o napredku in o pomenu cepljenja.

Izboljšati materalno zdravje

5 Cilj

Usmeritev 1: Zmanjšanje materalne umrljivosti

Več pozornosti je potrebno nameniti materalni umrljivosti, ki je v povprečju v zadnjih petih letih ponovno narasla in s tem zopet odprla debato o ustreznem in učinkovitem delovanju zdravstvenega sistema.

Usmeritev 2: Nadaljnje zmanjšanje števila splavov

Število splavov na 1000 rojstev se je vztrajno zmanjševalo, čeprav je še vedno višje od stopenj v skandinavskih deželah in EU.

Usmeritev 3: Nadaljnje zmanjšanje števila mladoletniških nosečnosti

Med slovenskimi regijami obstajajo precejšnje razlike v deležu mater pred dopolnjenim 20. letom starosti.

Višje deleže beležijo na vzhodu države, kar lahko deloma pripišemo tudi večji prisotnosti romskega prebivalstva na teh območjih, kjer je mladostniške nosečnosti precej več kot v ostalem delu populacije.

CILJ 5:   *Izboljšanje maternalnega zdravja*

- Ustaleniev maternalne smrtnosti na največ enem smrtnem primeru letno.
- Nadaljnje zmanjšanje števila splavov in mladoletniške nosečnosti.

Tabela 5.1:

Izbrani kazalci za peti cilj

Kazalnik	1991	1995	2001	2015
Maternalne smrti na 100 000 rojstev	4,63	5,32	17,22	0 ali največ 1 maternalna smrt na 100 000 rojstev
Splavi na 1 000 živorojenih	648,86	573,99	447,78	300,00
Delež mater, ki so rodile mlajše od 20 let (%)	7,11	5,03	2,54	2,00

Vir: European Health for All Database, WHO, 2003.

STANJE IN TRENDI

Zdravstveno stanje žensk ima pomemben vpliv na celoten razvoj naroda. Najbolj splošni dejavniki, ki vplivajo na tveganje ženske za okvaro zdravja, so prezgodnje rojevanje, prepozno rojevanje in nepravilen razmik med porodi. K tveganju seveda prispevajo tudi drugi dejavniki, povezani s splošnim zdravstvenim stanjem žensk in stopnjo razvitosti zdravstvenega sistema (Kirar Fazarinc, 1998). Zdravje žensk, njihovo reproduktivno vedenje in varnost materinstva so v veliki meri odvisni tudi od socialnoekonomskih dejavnikov.

Maternalna umrljivost meri letno število maternalnih smrti na 100 000 živorojenih otrok in odseva maternalna tveganja v času nosečnosti. Za omenjeni indikator je v zadnjem desetletju v Sloveniji značilno precejšnje nihanje, saj njegove vrednosti segajo od 5,32 v letu 1995 do 26,73 v letu 1996. Zaradi nizkega števila rojstev v Sloveniji je velik del variabilnosti mogoče pripisati tudi multiplikaciji, ki je potrebna za prilagoditev kazalca na 100 000 rojstev (število rojstev se v Sloveniji giblje okoli 17 500 na leto).

Analiza trenda v stopnji maternalne umrljivosti v daljšem časovnem obdobju kaže na uspešno zmanjševanje maternalne smrtnosti, ki se je z 90,7 v letu 1952 zmanjšalo na 5,3 v letu 1995. K temu uspehu so največ prispevali legalizacija splava in uvedba sodobnih konceptov načrtovanja družine, koncentracije porodov v porodnišnicah, dobro organizirano in dostopno predporodno in poporodno zdravstveno varstvo ter tudi razvoj medicinskih doktrin in tehnologije (Kirar Fazarinc, 1998). Vendar pa je stopnja maternalne umrljivosti po letu 1995 stalno presegala 10 smrtnih primerov na 100 000 živorojenih otrok in se tako povečala v primerjavi s predhodnimi leti, čeprav se je število rojstev, pri katerih je bila prisotna pomoč strokovno usposobljenega zdravstvenega osebja, povečalo z 99,6 odstotka v letu 1991 na 99,9 v letu 2001. Po številu maternalnih smrti v obdobju 1980–1993 najbolj izstopata celjska in ljubljanska regija, medtem ko v murskosoboški regiji niso zabeležili nobene maternalne smrti v tem obdobju. V Sloveniji so relativno pogoste komplikacije ob porodu ali po porodu zaradi krvavitev (Obersnel Kveder, Kirar Fazarinc, 1994).

Za razliko od trenda maternalne umrljivosti se je število splavov na 1000 živorojenih otrok močno znižalo. Leta 2001 je kazalec dosegel 447,78 splava na 1000 živorojenih otrok in v zadnjem desetletju zabeležil kar 31-odstoten upad. Znižanje števila splavov je verjetno posledica večje uporabe zanesljivih vrst kontracepcije (Obersnel Kveder, Kirar Fazarinc, 1994).

Pogled na starostno strukturo mater razkriva upadanje deleža mater, ki so rodile pred dopolnjenim 20. letom starosti. V letu 1991 je bil delež mater, mlajših od 20 let, 7,11-odstoten in se je desetletje kasneje znižal na vsega 2,54 odstotka, kar pomeni kar 64-odstoten padec. Med slovenskimi regijami obstajajo precejšnje razlike v deležu mater pred dopolnjenim 20. letom starosti. Višje deleže beležijo na vzhodu države, kar lahko deloma pripisemo tudi večji prisotnosti romskega prebivalstva na teh območjih, kjer je mladostniške nosečnosti precej več kot v ostalem delu populacije.

Ali bo država zastavljene cilje dosegla?

Spremembe v ekonomskem, socialnem in kulturnem okolju ter napredek v medicini so v zadnjem desetletju močno vplivali tudi na maternalno zdravstveno stanje v slovenski populaciji. Stopnja mladostniške nosečnosti je upadla in dosegla raven, primerljivo s skandinavskimi državami. Število splavov na 1000 živorojenih se je stalno zniževalo. Kljub zmanjševanju števila umetnih prekinitev nosečnosti pa to še vedno nekoliko odstopa od vrednosti tega kazalca v nordijskih državah ali povprečja držav v Evropski uniji. Država bo morala večjo pozornost nameniti predvsem stopnji maternalne umrljivosti, ki se je v zadnjih petih letih povečala in odpira dileme o zadostnosti in uspešnem organiziranju in delovanju zdravstvenega varstva.

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Čeprav so zapleti v obdobju nosečnosti in poroda pogosto nenavadni in težko napovedljivi, je tovrstno tveganje pri določenih skupinah večje. To velja predvsem za mladostnice, socialno ogrožene, neizobražene, ženske z večjim številom predhodnih porodov in preksistentno bolne. Za preprečevanje maternalne smrtnosti je zato zelo pomembno, da se vsem nosečnicam, tistim, ki rojevajo, in tistim, ki so nedavno rodile, omogoči dostop do razvitega in kakovostnega obporodnega zdravstvenega varstva (Kirar Fazarinc, 1998). Slednje zahteva ustrezno organiziranost zdravstvene službe, uvajanje preventivnih programov (na področju načrtovanja družine in v času nosečnosti, poroda in v poporodnem obdobju) in njihovo dostopnost. Na razlike v dostopnosti vpliva mnogo dejavnikov: oddaljenost do zdravstvenih služb, postopki za obisk v zdravstvenih ustanovah, stroški, povezani z zdravljenjem, prevozom, pomanjkanje pravic žensk znotraj družine in družbe, da samostojno odloča o svojih pravicah glede reproduktivnih funkcij. Slaba kakovost zdravstvenih služb pa se kaže v slabi ali nezadostni organiziranosti, nezadostni izobraženosti strokovnega kadra in pomanjkljivi opremljenosti zdravstvenih ustanov (Kirar Fazarinc, 1998).

Čeprav je število splavov upadalo, pa bo za nadaljnje zmanjšanje njihovega števila potrebno nadaljnje spodbujanje uporabe modernih metod uravnavanja rodnosti, spremljanja prednostnih skupin (mladostnic, žensk z več splavi) in vplivanje na spolno vedenje parov (Obersnel Kveder, Kirar Fazarinc, 1994).

Premagati HIV/AIDS, malarijo in druge bolezni

6

Cilj

Usmeritev 1: Povečati število zdravnikov in farmacevtov

Število zdravnikov se v zadnjem desetletju ni bistveno spremenilo in pod povprečjem držav Evropske unije. V nekatere regije je zdravnike težko pritegniti, destimulativno vlogo pa je odigral tudi način financiranja zdravstvenih storitev.

CILJ 6: Premagati HIV/AIDS, malarijo in druge bolezni

- Povečanje števila zdravnikov.
- Povečanje števila farmacevtov.

Tabela 6.1:

Izbrani kazalci za aesti cilj

Kazalnik	1991	1995	2001	2015
Število zdravnikov na 1000 prebivalcev	2,08	2,12	2,19	2,70
Število farmacevtov na 1000 prebivalcev	–	33,53	39,96	45,00

Vir: European Health for All Database, WHO, 2003.

STANJE IN TRENDI

Z zakonodajo leta 1992 je bilo v Sloveniji uvedeno obvezno zdravstveno zavarovanje, ki naj bi prebivalcem države zagotovilo univerzalen dostop do zdravstvenega varstva in s tem nadaljevalo tradicijo univerzalnega dostopa do zdravstva, ki je veljal že v času nekdanje skupne Jugoslavije. Kljub univerzalnosti pa so doplačila, uvedena z isto zakonodajo, poslabšala celovitost pokrivanja pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja in uvedla dopolnilno zdravstveno zavarovanje. Skladno z veljavno ureditvijo je potrebno obvezno zavarovanje nadgraditi z dopolnilnim zavarovanjem za večino zdravstvenih storitev, višina premije pa se ne razlikuje glede na posameznikovo dohodkovno stanje in je določena v enakem znesku za bolj in manj premožne. To vodi v neenakost pri dostopu do zdravstvene oskrbe zlasti za dohodkovno šibkejši del prebivalstva. Poleg tega pa obstaja tudi določeno število oseb (konec leta 2002 jih je bilo 26 585 oziroma 1,3 odstotka prebivalstva) brez urejenega zdravstvenega zavarovanja (brezdomci, osebe brez stalnega prebivališča ipd.) in zato z oteženim dostopom do zdravstvene oskrbe.

Znatno oviro v dostopu do zdravstvenih storitev predstavljajo dolge čakalne dobe za določene medicinske storitve. Dolge čakalne dobe je mogoče pripisati naraščajočemu povpraševanju po zdravstvenih storitvah, izvirajočemu iz staranja prebivalstva, povečanju kroničnih obolenj, večje informiranosti prebivalstva in uvedbi novih metod zdravljenja na eni strani ter pomanjkanju človeških in finančnih virov na drugi. Število zdravnikov se v zadnjem desetletju ni bistveno spremenilo in je v letu 2001 znašalo 2,12 zdravnika na 1000 prebivalcev, kar Slovenijo uvršča daleč pod povprečje držav Evropske unije s 3,51 ali nordijskimi državami z 3,12 zdravnika na 1000 prebivalcev v letu 2001. Prav tako obstajajo določene razlike v regijski razporeditvi zdravnikov. Kljub določenemu izboljšanju v zadnjih letih še vedno obstajajo določene regije, ki ne dosegajo 90 odstotkov slovenskega povprečja v številu zdravnikov. Razlogov za tako stanje je več. V nekatere kraje je zdravnike težko pritegniti, destimulativno vlogo pa je odigral tudi način financiranja zdravstvenih storitev.

V primerjavi s povprečjem v Evropski uniji je največji primanjkljaj radiologov, kirurgov in zdravnikov interne medicine. Primerjava Slo-

venije po številu zobozdravnikov in medicinskih sester je veliko bolj v prid Sloveniji, saj je razkorak znatno nižji, kljub temu pa so opazni določeni problemi strukturne narave. Starostna struktura zobozdravnikov kaže visoko povprečno starost, medtem ko je izobrazba medicinskih sester v primerjavi z Evropsko unijo slabša. Slovenija ima tudi nizko število farmacevtov na 1000 prebivalcev, saj v primerjavi z Evropsko unijo dosegamo le tretjino povprečnega kazalca v teh državah.

Ali bo država zastavljene cilje dosegla?

Bela knjiga o zdravstveni reformi, ki je prišla v javno razpravo v letu 2003, je razkrila mnoga deficitarna področja v organizaciji in delovanju obstoječega zdravstvenega sistema. Predlagane spremembe v zakonodaji gredo v smeri še večje stopnje univerzalnosti v dostopu. Spremembe obveznega zavarovanja gredo v smeri zmanjšanja potrebe po doplačilu določenih storitev. Geografske razlike v preskrbljenosti prebivalstva z zdravniki se bodo v prihodnosti še nadalje zmanjševale s pomočjo različnih spodbud. Zaradi dolgega šolanja zdravnikov bo potrebno precej časa za zmanjšanje primanjkljaja v številu zdravnikov, zato bo treba določeno število zdravnikov pritegniti tudi iz tujine. Dolge čakalne vrste pa je mogoče skrajšati z uporabo podpornih ukrepov v smeri zmanjševanja kadrovskega primanjkljaja in v izkoriščanju obstoječih rezerv v notranji organizaciji zdravstva.

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Pokritost prebivalstva z obveznim zavarovanjem je formalno že danes univerzalna, v praksi pa ne. Predlagana reforma zdravstva predvideva, da bodo zavarovanci vsi državljani Republike Slovenije. S tem ko status zavarovanca ne bo več vezan na posamezne skupine državljanov, bodo odpravljeni vzroki za to, da bi določene skupine ne imele obveznega zdravstvenega zavarovanja. Nova zakonodaja bo določila vsebino in obseg zdravstvenih pravic tako, da bo obvezno zdravstveno zavarovanje zagotavljalo brez doplačil večino pravic, ki so dokazano koristne. Neenaka dostopnost, ki jo danes doživlja približno sto tisoč ljudi, ki niso dopolnilno zavarovani, bo s tem povsem odpravljena.

Dobra in izenačena dostopnost prebivalcev do osnovnega zdravstvenega varstva bo zagotovljena z enakomerno razporeditvijo zdravnikov po vsej državi, zato bo pri novih zaposlitvah prednostno poskrbljeno za področja, kjer primanjkuje zdravnikov. V prihodnosti se z reformo načrtuje tudi večji obseg zdravljenja in nege na domu, povečanje učinkovitosti dela in materialnih virov in povečano vlaganje v človeške vire. Čakalne dobe se bodo skrajševale tudi s prerazporejanjem sredstev v tiste programe, kjer so te dobe najdaljše. Povečanim potrebam po zaposlitvi novih zdravnikov v naslednjem desetletju kljub povečanju vpisa na medicinsko fakulteto ne bo mogoče zadostiti brez zaposlovanja zdravnikov iz drugih držav.

Zagotoviti okoljsko uravnoveženost

7 Cilj

Usmeritev 1: Izboljšati dostop do virov pitne vode

V letu 2000 7,8-odstoten delež prebivalstva še ni imel dostopa do javnega vodovodnega sistema.

Usmeritev 2: Zmanjšati emisije toplogrednih plinov in dušikovih oksidov

Po letu 1992 se je emisija dušikovih oksidov začela povečevati zlasti zaradi povečane gostote prometa z motornimi vozili. Skladno s podpisanim Kjotskim protokolom se je Slovenija zavezala, da bo sprejela nadaljnje ukrepe za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, med katerimi ima prav CO₂ največji delež.

Usmeritev 3: Povečati rabo obnovljivih virov energije

Skladno ciljem zmanjševanja emisij CO₂ se predvideva tudi spodbujanje in povečevanje deleža obnovljivih virov energije.

CILJ 7: **Zagotavljanje vzdržnega odnosa do okolja**

Tabela 7.1:

Izbrani kazalci za sedmi cilj

Kazalnik	1992	1995	1999	2000	2002	2015
Dostop do javnega vodovoda (delež prebivalstva)		82,0%		92,2%		97,0%
Emisije toplogrednih plinov (CO ₂ ekvivalent v 000 t)	17 609		19 408			18 415
Emisije NO _x (v 000 t)	58		58	58		45
Delež obnovljivih virov energije v skupni brutoproizvodnji električne energije			29,6%		32,0%	33,6%

Vir: Poročilo o stanju okolja 2002, 2003; Operativni program zmanjševanja toplogrednih plinov, 2003; Predlog resolucije o nacionalnem energetskega programu, 2003; EIONET, 2003.

STANJE IN TRENDI

Okoljske razmere in stopnja izboljšanja razmer v okolju so pomemben vidik prehoda v sodobno družbo z uravnoteženim odnosom do okolja. Po osamosvojitvi države v letu 1991 se je kakovost površinskih voda in zraka izboljšala, medtem ko se je kakovost podzemskih vod celo poslabšala. Izboljšanje kakovosti površinskih voda je mogoče v veliki meri pripisati zaprtju nekaterih največjih onesnaževalcev. Kljub temu pa še vedno obstajajo mnogi razpršeni viri onesnaževanja, najpogosteje v intenzivnem kmetijstvu, nekaterih industrijskih dejavnostih, naraščajočem prometu in geografsko razpršeni poselitvi z neustrezno rešenim problemom kanalizacije. Problem predstavljajo predvsem pesticidi v podzemni vodi na nekaterih kmetijsko intenzivnejših področjih (Mursko in Prekmursko polje, Spodnja Svinjska dolina in dolina Bolske). V letu 2000 7,8-odstoten delež prebivalstva še ni imel dostopa do javnega vodovodnega sistema.

Kakovost zraka se je izboljšala zaradi večje uporabe okolju prijaznih energetskega virov in ogrevalnih sistemov ter izvedenih projektov za zmanjšanje koncentracije žveplovega dioksida (SO₂) v zraku. Medtem ko je koncentracija žveplovega dioksida dejansko upadla, smo na drugi strani zabeležili naraščajoč trend v koncentraciji ozona (O₃), dušikovih oksidov (NO_x) in hlapnih organskih spojin (VOC). Naj-

več emisij žveplovega dioksida prispeva elektroenergetika, največji delež k celotni emisiji NO_x pa prispeva promet z motornimi vozili, v letu 2000 na primer kar 63 odstotkov. Po letu 1992 se je emisija NO_x začela povečevati zlasti zaradi povečane gostote prometa z motornimi vozili; naraščanje je veliko kljub vedno večjemu številu vozil s katalizatorji. Po letu 1997 se je emisija NO_x opazno znižala zaradi zmanjšane porabe goriv in rasti števila vozil s katalizatorjem. V letu 2010 skupna emisija NO_x ne bi smela preseči 45 000 ton, kar je mednarodna obveznost Slovenije. Ker je promet največji onesnaževalec zraka z NO_x, bo morala prometna politika upoštevati omenjeno omejitev onesnaževanja. Delež cestnega tovornega prometa se namreč hitro povečuje, čeprav ostaja pod povprečjem Evropske unije.

Emisije ogljikovega dioksida (CO₂), ki predstavlja poglobiten element podpisanega Kjotskega protokola, so narasle s 6500 kg na prebivalca v letu 1995 na 7500 kg na prebivalca v letu 2000. Skladno s podpisanim protokolom se je Slovenija zavezala, da bo sprejela nadaljnje ukrepe za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, med katerimi ima prav CO₂ največji delež. Skladno ciljem zmanjševanja emisij CO₂ se predvideva tudi spodbujanje in povečevanje deleža obnovljivih virov energije. Proizvodnja električne energije iz obnovljivih virov energije se je v obdobju 1990–1999 v Republiki Sloveniji povečala za 24,7% in se nanaša

predvsem na proizvodnjo električne energije iz vodnih virov, manj pa na biomaso (les, lesni ostanki ipd.) in bioplin (deponijski plin in plin iz čistilnih naprav). V letu 2002 je delež obnovljivih virov energije v skupni brutoproizvodnji električne energije znašal 32 %, v ciljnem letu pa naj bi ta delež narasel na 33,6 %, s povečanjem vseh oblik proizvodnje električne energije (vodni viri, veter, deponijski plin, plin iz čistilnih naprav, biomasa ipd.).

Ravnanje z odpadki ostaja eden ključnih okoljskih problemov v Sloveniji. Komunalni in v pretežni meri tudi industrijski odpadki se odlagajo na lokalne (občinske) deponije, ki so pogosto neprimerno locirane, tehnično neustrezne in v pretežni meri že precej zapolnjene. V Sloveniji je tudi med 50 000 in 60 000 divjih odlagališč odpadkov, čeprav delež prebivalstva, vključenega v sistem rednega zbiranja in odvoza komunalnih odpadkov, nenehno narašča. Delež se je s približno 76 % leta 1995 povečal na 93,4 % leta 2001. Posledice neustreznega ravnanja z odpadki se kažejo tudi v večji koncentraciji toplogrednih plinov, ki izvirajo iz tako urejenih odlagališč.

Podatki Statističnega urada RS kažejo, da se je leta 1995 v Sloveniji nabralo 512 in leta 1999 523 kg odpadkov na prebivalca na leto. V letu 1999 je povprečna količina nastalih komunalnih odpadkov na ravni držav članic EU okrog 500 kg/prebivalca na leto. Skladno s ciljem, zapisanim v 5. okoljskem akcijskem programu, je potrebno na ravni EU do leta 2000 stabilizirati nastajanje komunalnih odpadkov, in sicer na 300 kg na prebivalca letno, kar predstavlja dolgoročen cilj tudi za Slovenijo.

Za Slovenijo je značilna izrazita biološka raznovrstnost. Zaščitena območja so leta 2002 zajemala 7,4 odstotka celotne površine. Več kot polovica ozemlja je poraščena z gozdom. Stanje biološke ogroženosti se ne spremlja sistematično, čeprav nekatere raziskave kažejo na resno ogroženost nekaterih rastlinskih in živalskih vrst.

Ali bo država zastavljene cilje dosegla?

Izvajanje nacionalnega programa varstva okolja je v zadnjem desetletju prineslo mešane rezultate. Medtem ko se v splošnem pritiski na okolje v zadnjem desetletju zmanjšujejo, določeni problemi ostajajo. Takšni primeri so ravnanje z odpadki in varovanje podzemnih voda. Pristojno ministrstvo je izdelalo že več operativnih programov za posamezne elemente zagotavljanja uravnoteženega odnosa do okolja. Okoljski cilji so in bodo morali biti tudi v prihodnje vključeni v različne politike (energijske, industrijske, prometne in kmetijske), ki se bodo usklajevale na nacionalni ravni. S primernim pristopom se bodo razmere v naravnem okolju še nadalje izboljševale.

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Prvi nacionalni program varstva okolja je bil v Sloveniji sprejet že leta 1999, prenovljen program pa se je začel pripravljati v letu 2003. Program bo opredelil osnovna načela in strateške usmeritve na področju varstva okolja. Posebej bo izpostavljen problem decouplinga (prekinitve povezave med pritiski na okolje in gospodarsko rastjo), načelo integracije in v tem pogledu tudi celovita presoja vplivov na okolje, učinkovita raba naravnih virov in spodbujanje trajnostne proizvodnje in potrošnje, dvig okoljske ozaveščenosti in dialog z vsemi deležniki in sodelovanje javnosti, izboljšanje znanja z raziskavami in razvojem, podatki in informacijami o stanju in spremembah v okolju, zelena davčna reforma, sodelovanje v okviru Evropske unije pri razvoju nove zakonodaje in dopolnjevanje obstoječe ter drugo.

Na osnovi nacionalnega programa varstva okolja so že izdelani tudi mnogi operativni programi na posameznih področjih. Za zagotovitev izvajanja obveznosti, prevzetih s Kjotskim protokolom, so predvideni ukrepi v energetske, prometne, industrijske in kmetijske sektorje, kakor tudi pri gospodinjstvih in pri ravnanju z odpadki. Energetski program daje večji poudarek upo-

rabi obnovljivih virov, kogeneracije, biomase, biogoriv in promocije učinkovite rabe energije. V prihodnosti bo potrebno nadoknaditi tudi velik razvojni zaostanek, ki ga ima Slovenija v primerjavi z razvitimi evropskimi državami na področju ravnanja z odpadki, in z ustreznim naborom ukrepov zagotavljati izboljšanje tudi na ostalih okoljskih področjih.

LITERATURA IN VIRI

- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji. MSZS, Ljubljana, 1995.
- Bela knjiga o zdravstveni reformi. Ministrstvo za zdravstvo Republike Slovenije, Ljubljana, 2003.
- Drugo poročilo Republike Slovenije o uresničevanju določil Konvencije Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. Urad za enake možnosti, Ljubljana, 1999.
- European Health for All Database, WHO, URL: www.who.dk/hfadb, 2003.
- Evropsko okoljsko informacijsko in opazovalno omrežje (EIONET), URL: http://nfp-si.eionet.eu.int/eionet/okoljske_tematike/zrak, 2003.
- Izvajanje strategije socialnega vključevanja s poročilom o uresničevanju programa boja proti revščini in socialni izključenosti. MDDSZ, Ljubljana, 2002.
- Kirar Fazarinc Irena: Načela preprečevanja maternalne umrljivosti in obolevnosti. Zdrav Var 1998(37), str. 93–95.
- Okvirna strategija izpolnjevanja obveznosti, izhajajočih iz Kjotskega protokola. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana.
- Operativni program zmanjševanja toplogrednih plinov, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana, 2003.
- Obersnel Kveder Dunja, Kirar Fazarinc Irena: Zdravstveno varstvo žensk in predšolskih otrok. V: Seminar iz socialne medicine, higijene in epidemiologije za pripravnike zdravnikov in zobozdravnikov. Inštitut za varovanje zdravja, Ljubljana, 1994.
- Poročilo o človekovem razvoju, Slovenija 1998. UMAR, Ljubljana, 1999.
- Poročilo o človekovem razvoju, Slovenija 2000. UMAR, Ljubljana, 2001.
- Poročilo o človekovem razvoju, Slovenija 2002/2003. UMAR, Ljubljana, 2003.
- Poročilo o stanju okolja 2002, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana, 2003.
- Predlog resolucije o nacionalnem energetskega programu, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana, 2003.
- Skupni memorandum o socialnem vključevanju. 4. osnutek. MDDSZ, Ljubljana, 2003.
- Statistični letopisi Republike Slovenije 1996–2003. SURS, Ljubljana, 1996–2003.
- Statistične informacije: Življenjska raven. Več števil. SURS, Ljubljana, 1991–2002.
- Statistične informacije: Izobraževanje. Več števil. SURS, Ljubljana, 1991–2002.
- Strateške usmeritve Republike Slovenije za ravnanje z odpadki. Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana, 1996.
- Stropnik N., Stanovnik J.: Combating Poverty and Social Exclusion. Volume 2: A Case study of Slovenia. ILO, Budapest, 2002.

POJASNILA

CILJ 1

Absolutna revščina

Status gospodinjstev in/ali njihovih članov je opredeljen kot višina dohodka, ki je potrebna, da gospodinjstvo zadosti potrebe svojih članov. Gospodinjstvo je uvrščeno med revna, ko njegov dohodek pade pod mejo revščine (t. j. minimalni življenjski standard ali minimalno plačo).

Decil

Decil predstavlja e desetino gospodinjstev, razvrščenih po prihodkih od najmanjšega do največjega. Prvi decil je prva desetina gospodinjstev (10 odstotkov gospodinjstev z najnižjim dohodkom). Zadnji decil je desetina gospodinjstev z najvišjim dohodkom.

Ginijev koeficient

Ginijev koeficient je mera neenakosti v porazdelitvi dohodkov. V primeru popolne enakosti dohodkov je enak nič, v primeru popolne neenakosti pa ena.

Indeks človekovega razvoja

Indeks človekovega razvoja je bil narejen z namenom dopolniti ozko opredeljeno mero revščine na podlagi dohodkov. Indeks je sestavljen iz treh sestavnih delov (dohodki, izobrazba in zdravje), ki naj zajamejo širše področje človekovega razvoja. Trije sestavni deli zajemajo tri osnovne vidike razvoja: dolgo in zdravo življenje, pridobivanje znanja ter imeti dostop do virov, ki naj zagotovijo spodoben življenjski standard.

Pojavnost revščine

Meri odstotek populacije v neki skupini prebivalstva (ko je analiza narejena po skupinah), ki živijo pod določeno mejo revščine.

Nomenklatura ozemeljskih enot za statistične namene (NUTS)

NUTS pomeni enotno razčlenitev ozemeljskih enot, ki jo je za države članice EU in pristopnice opredelil EUROSTAT. Podaja klasifikacijo ali harmonizacijo merjenja na nivoju pod-nacionalnih in administrativnih regij za potrebe regionalnih primerjav. Namen uporabe NUTS je zagotoviti, da se regije primerljive velikosti pojavijo na istem nivoju, kar omogoča primerjavo politik med regijami ene države na določenem NUTS nivoju z regijami druge države na istem NUTS nivoju.

Ekvivalenčna lestvica OECD

Koeficient za popravke, ki se uporablja kot odsev ekonomij obsega v gospodinjstvih različnih velikosti, tako da so primerjave prihodkov in izdatkov na člana med njimi relevantne. Popravek temelji na predpostavki, da so določeni izdatki gospodinjstva neodvisni Ekvivalenčna lestvica OECD pri izračunavanju dohodka na člana gospodinjstva dodeli prvemu članu koeficient 1, ostalim odraslim članom 0,5 in otrokom 0,3. Če torej uporaba ekvivalenčno lestvico za analizo revščine, bi imelo tričlansko gospodinjstvo, ki prejema skupno 1200 € dohodka iz vseh možnih virov, dohodek na člana = $1200 / (1 + 0,5 + 0,3) = 666,7$ € (in ne 400 €, kot bi bil rezultat navadnega povprečja).

Revščina

Revščina predstavlja stanje ugodja posameznika in/ali gospodinjstva. Ker je to večdimenzionalno, obstajajo različne opredelitve revščine in s tem različni načini merjenja. Glede na pristop k merjenju razlikujemo med „absolutno“ in „relativno“ revščino. Glede na opredelitev razlikujemo med „dohodkovno revščino“ (reducirana na povsem ekonomsko dimenzijo je revščina opredeljena kot nizki dohodki ali poraba) in „človeško revščino“ (ki uporablja pristop vzdržne verjetnosti za revščino in se pri tem naslanja na tri perspektive revščine: dohodek, osnovne potrebe in sposobnosti). Ker je merjenje „človeške revščine“ v praksi težko in pogosto sporno, analiza revščine večinoma uporablja le absolutno in relativno dohodkovno revščino.

Pariteta kupne moči (PPP\$)

Pariteta kupne moči je način izražanja vrednosti BDP ali dohodkov različnih držav (z običajno različno strukturo cen) prek uporabe skupnega imenovalca, kar omogoča mednarodne primerjave. Potreba po takem imenovalcu izhaja iz dejstva, da so razmerja cen različnih dobrin v košari potrošnje različne v različnih državah, torej pretvorba nacionalne valute v dolarje z uporabo standardnega menjalnega tečaja ne zadošča za izražanje dejanskih razlik v življenjski ravni med državami. Vrednost BDP, izražena v PPP\$, odraža realne prihodke, ki bi jih prebivalstvo imelo, če bi bila struktura cen podobna, kot v ZDA.

Relativna revščina

Nasprotno kot absolutna revščina, ki je določena v fiksnem znesku (minimalni dohodki ali izdatki, potrebni za preživetje), je relativna revščina revščina v primerjavi z drugimi. Meja revščine je v tem primeru izvedena iz dohodkov ali porabe drugih gospodinjstev (najpogosteje se uporablja 60% mediane ekvivalentnih dohodkov).

Socialna izključenost

Socialna izključenost je koncept, ki odseva neenakost posameznikov ali skupin prebivalstva in njihove udeležbe v življenju družbe. Socialno izključenost lahko povezujemo z omejenim ali onemogočenim dostopom do družbenega sistema ali dolgoročno brezposelnostjo, ki temeljijo na lastnostih skupine, kot so etnična pripadnost ali spolna usmerjenost, zdravstveno stanje (AIDS) ali pripadnost družbeno stigmatizirani skupini (npr. bivši zaporniki ali narkomani).

CILJ 2**Stopnje vpisa (bruto in neto)**

Bruto stopnja vpisa je celotno število otrok v katerikoli starostni skupini, ki so vpisani v šolski program, namenjen tej starosti skupini, izraženo kot odstotek vseh otrok v tej starostni skupini. Neto stopnja vpisa upošteva le tiste otroke, od katerih bi pričakovali, da bodo vpisani v ta nivo izobraževanja. To pomeni, da so 'ponavljavci' všteti v bruto stopnjo, ne pa tudi v neto stopnjo vpisa. Zato je bruto stopnja vpisa običajno višja od neto stopnje.

Mednarodna raziskava pismenosti odraslih (IALS)

Baza podatkov iz mednarodna raziskava pismenosti odraslih je nastala na pobudo sedmih držav, sama raziskava pa je bila izvedena jeseni 1994. Cilj raziskave je bil ustvariti primerljive profile pismenosti prek nacionalnih, jezikovnih in kulturnih meja. Raziskava tudi ponuja edini vir primerljivih podatkov o participaciji v izobraževanju in usposabljanju odraslih. Drugi in tretji krog zbiranja podatkov za IALS sta bila izvedena leta 1996.

Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja (ISCED)

ISCED je oblikoval UNESCO v zgodnjih 70. letih z namenom, da bo instrument, primeren za sestavljanje, pripravo in predstavitev statistike izobraževanja, tako znotraj države kot tudi mednarodno.

Ime nivoja	Šifra
Predšolska vzgoja	0
Primarno izobraževanje Prva stopnja osnovnega izobraževanja	1
Nižje sekundarno izobraževanje Druga stopnja osnovnega izobraževanja	2
(Višje) sekundarno izobraževanje	3
Po-sekundarno izobraževanje, ki še ni terciarno	4
Prva stopnja terciarnega izobraževanja (ki ne vodi neposredno do napredne raziskovalne kvalifikacije)	5
Druga stopnja terciarnega izobraževanja (ki vodi neposredno do napredne raziskovalne kvalifikacije)	6

Program mednarodnega ocenjevanja učencev (PISA)

PISA je triletna raziskava o znanju in sposobnostih petnajstletnikov v glavnih industrializiranih državah, ki jo izvaja OECD. V raziskavo je vključenih 256 000 učencev iz 32 držav. Ocenjuje, do kakšne mere so učenci, ki se bližajo koncu obveznega izobraževanja, osvojili znanja in sposobnosti, ki so nujne za polno sodelovanje v družbi. Raziskava predstavlja sposobnosti učencev za branje ter razumevanje matematičnih in znanstvenih problemov, in odkriva faktorje, ki vplivajo na razvoj teh sposobnosti doma in v šoli, ter podaja predloge za razvoj politike na tem področju.

Tretja mednarodna raziskava s področja matematike in znanosti (TIMSS)

TIMSS je bila ponujena v letih 1995, 1999, in 2003, vsebuje pa podatke o trendih na področju matematičnih in znanstvenih dosežkov učencev z mednarodnega vidika. V letu 1999 jo je izvedel Center za mednarodne raziskave pri Boston Colledge-u in vključuje 38 držav. V merjenju leta 1999 so se merili dosežki na področju matematike in znanosti osmošolcev (13 in 14 letnikov) ter bile od učencev, učiteljev in ravnateljev zbrane obširne informacije o znanstvenih predmetniku, domačem kontekstu, značilnosti in politiki šole.

CILJ 3

Delež sedežev, ki jih v parlamentu zasedajo ženske

Delež sedežev, ki jih zasedajo ženske v parlamentu, izražen kot odstotek vseh sedežev.

Razmerje med deklicami in dečki v primarnem, sekundarnem in terciarnem izobraževanju

Razmerje med učenci ženskega in učenci moškega spola, ki so vpisani v šolske programe na primarni, sekundarni in terciarni ravni v javnih in zasebnih šolah.

CILJ 4

Smrtnost otrok

Število umrlih otrok do petega leta starosti na 1000 živorojenih.

Smrtnost dojenčkov

Število umrlih otrok do enega leta starosti na 1000 živorojenih.

CILJ 5

Maternalna umrljivost

Maternalna umrljivost je število žensk, ki umrejo iz kateregakoli vzroka, ki je povezan z nosečnostjo ali urejanjem nosečnosti (razen primerov nesreč), med samo nosečnostjo in porodom ali v 42 dneh po koncu nosečnosti, ne glede na trajanje in mesto nosečnosti, na 100 000 živorojenih.

CILJ 6

Razširjenost HIV-a/AIDS-a

Delež posameznikov, ki imajo v določenem času virus HIV, v prebivalstvu. UNAIDS običajno poroča o razširjenosti HIV-a med odraslimi, v starosti 15–49 let.

Razširjenost tuberkuloze (TBC)

Razširjenost tuberkuloze (TBC) je število primerov TBC na 100 000 prebivalcev. Smrtnost zaradi TBC je število smrti zaradi TBC na 100 000 prebivalcev.

CILJ 7

Emisije ogljikovega dioksida

Emisije ogljikovega dioksida na prebivalca dobimo, če celotne emisije ogljikovega dioksida, ki jih odda neka država zaradi delovanja človeka (proizvodnje in porabe) delimo s številom prebivalstva v tej državi.

Delež prebivalstva z vzdržnim dostopom do virov pitne vode, urbano in ruralno

Delež prebivalstva, ki uporabljajo kateregakoli od naslednjih virov kot vir pitne vode: javni vodovod, vrtina, zaščiten vodnjak, zaščiten izvir, deževnica.

Delež urbanega in ruralnega prebivalstva z dostopom do ustreznih higienskih naprav

Nanaša se na delež prebivalstva, ki imajo dostop do naprav, ki na higienski način preprečijo človeškemu izločkom stika z ljudmi, živalmi in insekti.

NACIONALNA LISTA CILJEV ZA NOVO TISOČLETJE

Cilj 1: Izkoreniniti ekstremno revac	2001	2015
Usmeritev 1: Prepoloviti število ljudi, ki živijo pod mejo revščine		
Delež prebivalstva pod 60 odstotki mediane ekvivalentnega dohodka.	13,80 %	7 %
Usmeritev 2: Zmanjšati regionalne razlike		
BDP v najrevnejši regiji kot odstotek BDP-ja najbogatejše regije.	54,20 %	70 %
Cilj 2: Doseganje sploane osnovne izobrazbe	2001	2015
Usmeritev 1: Zmanjšati osip v primarnem in sekundarnem izobraževanju		
Osip v osnovnem šolstvu	4,40 %	2 %
Stopnja dokončanja srednje šole	87 %	95 %
Usmeritev 2: Povečati izobraževanje odraslih		
Delež odraslih, ki se izobražujejo	13,50 %	15 %
Cilj 3: Doseganje enakopravnosti med spoloma in opolnomočenje žensk	2000	2015
Usmeritev 1: Zmanjšanje razlik med plačami žensk in moških		
Povprečna plača žensk, izražena kot odstotek plače moških	87,80 %	90 %
Usmeritev 2: Povečanje zastopanosti žensk v javnem življenju		
Odstotek žensk na managerskih in administrativnih položajih	30,20 %	40 %
Odstotek žensk v parlamentu	13,30 %	30 %
Cilj 4: Zmanjšanje umrljivosti otrok	2001	2015
Usmeritev 1: Nadaljnje zmanjšanje umrljivosti otrok in dojenčkov		
Smrtnost dojenčkov (na 1 000 dojenčkov)	4,2	3
Smrtnost otrok do petega leta (na 1 000 otrok te starosti)	5,4	4
Usmeritev 2: Cepljenje vseh otrok proti glavnim nalezljivim boleznim		
Delež cepljenih otrok z glavnimi cepivi	94,90 %	99 %
Cilj 5: Izboljšanje maternalnega zdravja	2001	2015
Usmeritev 1: Zmanjšanje maternalne smrtnosti		
Maternalna smrti na 100 000 rojstev	17,20 %	0 ali največ 1 maternalna smrt na 100 000 rojstev
Usmeritev 2: Zmanjšanje števila splavov		
Število splavov na 100 000 rojstev	448	300
Usmeritev 3: Zmanjšanje stopnje najstniških nosečnosti		
Stopnja najstniških nosečnosti (% živorojenim materam, mlaših od 20 let)	2,5	2

Cilj 6:	Premagati HIV/AIDS, malarijo in druge bolezni	2001	2015
Usmeritev 1:	Povečanje števila zdravnikov in farmacevtov		
	Število zdravnikov na 1 000 prebivalcev	2,2	2,7
	Število farmacevtov na 1 000 prebivalcev	40	45
Cilj 7:	Zagotavljanje vzdržnega odnosa do okolja	2000	2015
Usmeritev 1:	Povečati dostop do javnega vodovoda		
	Dostop do javnega vodovoda (delež prebivalstva)	92,2	97
Usmeritev 2:	Zmanjšati emisije toplogrednih plinov in dušikovih oksidov		
	Emisije toplogrednih plinov (CO ₂ ekvivalent v 000 t)	19 408	18 415
	Emisije NO _x (v 000 t)	58	45
Usmeritev 3:	Povečati rabo obnovljivih virov energije		
	Delež obnovljivih virov energije v skupni brutoproizvodnji električne energije	29	33,6

CILJI ZA NOVO TISOČLETJE

Cilji in usmeritve (iz Deklaracije za novo tisočletje)	Kazalci za spremljanje napredka
Cilj 1: Odpraviti ekstremno revščino in lakoto	
Usmeritev 1: Med letoma 1990 in 2015 prepoloviti število ljudi, katerih dohodek je manj kot en dolar na dan	1. Delež prebivalstva, ki živi z manj kot enim dolarjem (PPP) dnevno 2. Prag revščine (pojavnost × globina revščine) 3. Delež najrevnejše petine v nacionalni porabi
Usmeritev 2: Med letoma 1990 in 2015 prepoloviti število ljudi, ki trpijo lakoto	4. Delež podhranjenih otrok v starosti do pet let 5. Delež prebivalstva, ki dobiva manj kot nujno potrebno količino energije dnevno
Cilj 2: Doseči univerzalno osnovno izobraževanje	
Usmeritev 3: Zagotoviti, da bodo do leta 2015 otroci po vsem svetu, dečki in deklice, končali osnovno šolo	6. Neto stopnja vpisa v osnovno izobraževanje 7. Delež prvošolcev, ki dosežejo peti razred 8. Pismenost 15–24 letnikov
Cilj 3: Vzpodbujati enakopravnost med spoloma in opolnomočenje žensk	
Usmeritev 4: Odpraviti razkorak med spoloma v osnovnem in srednjem izobraževanju do 2005 in najkasneje do leta 2015 na vseh ravneh izobraževanja	9. Razmerje med dečki in deklicami v osnovnem, srednjem in višjem izobraževanju 10. Razmerje med pismenimi ženskami in moškimi v starosti 15–24 11. Delež žensk, zaposlenih za plačilo v neagrarnem sektorju 12. Delež mest, ki jih imajo ženske v parlamentu
Cilj 4: Zmanjšati umrljivost otrok	
Usmeritev 5: Med leti 1990 in 2015 za dve tretjini zmanjšati umrljivost otrok, starih manj kot pet let	13. Smrtnost otrok do pet let 14. Smrtnost dojenčkov 15. Delež otrok, starih eno leto, ki so cepljeni proti ošpicam
Cilj 5: Izboljšati zdravje mater	
Usmeritev 6: Med leti 1990 in 2015 za tri četrtine zmanjšati umrljivost mater pri porodu	16. Umrljivost mater 17. Delež rojstev, pri katerih je prisotno usposobljeno zdravstveno osebje
Cilj 6: Premagati HIV/AIDS, malarijo in druge bolezni	
Usmeritev 7: Do leta 2015 za polovico zmanjšati število okužb HIV/AIDS in nadaljevati v smeri zmanjševanja primerov okužb.	18. Razširjenost HIV med 15–24 letnimi nosečnicami 19. Uporaba kondoma med kontracepcijskimi metodamib 20. Število otrok, osirotelih zaradi HIV/AIDS
Usmeritev 8: Do leta 2015 za polovico zmanjšati število primerov malarije in drugih bolezni in nadaljevati v smeri zmanjševanja primerov okužb.	21. Razširjenost in smrtnost zaradi malarije 22. Delež prebivalstva, ki živi na območjih, ki jih ogroža malarija in uporabljajo učinkovite metode preprečevanja in zdravljenja malarijed 23. Razširjenost in smrtnost zaradi tuberkuloze 24. Odkriti in ozdravljeni primeri tuberkuloze z uporabo hitre metode neposrednega opazovanja (DOTS)
Cilj 7: Zagotoviti okoljsko uravnoteženost	
Usmeritev 9: Vključiti principe uravnoteženega razvoja v razvojne programe narodov in držav	25. Delež ozemlja, ki ga pokrivajo gozdovi 26. Delež ozemlja, ki je zaščiten za ohranjanje biološke raznolikosti 27. Raba energije (kg naftnih ekvivalentov) na 1 \$ BDP (PPP) 28. Emisije ogljikovega dioksida (na prebivalca) in poraba ozonu škodljivih CFC (tone) 29. Delež prebivalstva, ki uporablja trda goriva
Usmeritev 10: Do leta 2015 prepoloviti število ljudi, ki nimajo zagotovljenega dostopa do pitne vode	30. Delež prebivalstva, ki imajo zagotovljen dostop do vodnega vira, urbano in ruralno
Usmeritev 11: Do leta 2020 doseči pomemben napredek v življenju vsaj 100 milijonov ljudi, ki živijo v siromašnih mestnih četrtih	31. Delež prebivalstva, ki ima zagotovljen dostop do izboljšane higienske tehnike 32. Delež gospodinjstev, ki ima zagotovljeno bivališče (lastniško ali najeto)

Cilj 8: Razviti globalno partnerstvo za razvoj	
<p>Usmeritev 12: Razviti odprt, predvidljiv, nediskriminatorsen trgovinski in finančni sistem, ki bo temeljil na sprejetih pravilih</p> <p>Vključuje zavezo za dobro vladanje, razvoj in zmanjševanje revščine – tako nacionalno kot mednarodno</p>	<p>Nekatere od spodaj naštetih kazalcev se ločeno spremlja za najmanj razvite države (NRD), Afriko, celinske države in majhne otoške države v razvoju.</p> <p>Uradna razvojna pomoč</p> <p>33. Neto URP, skupaj in NRD-jem, kot delež v narodnem dohodku držav OECD/DAC</p>
<p>Usmeritev 13: Upoštevatı posebne potrebe najmanj razvitih dežel</p> <p>Vključuje: izvoz najmanj razvitih držav brez carin in kvot, izboljšane programe lajšanja bremena dolga in izbris uradnega bilateralnega dolga in bolj radodarno URP za države, ki se zavežejo zmanjševanju revščine</p>	<p>34. Delež celotne bilateralne URP, razporejene po sektorjih s strani OECD/DAC darovalcev za osnovne socialne storitve (osnovno izobraževanje, osnovno zdravstvo, prehrana, varna voda, higienska tehnika)</p> <p>35. Delež bilateralne URP s strani OECD/DAC, ki je združen</p> <p>36. URP, ki jo prejmejo celinske države, kot delež njihovega BNP</p> <p>37. URP, ki jo prejmejo majhnih otoških držav v razvoju, kot delež njihovega BNP</p>
<p>Usmeritev 14: upoštevatı posebne potrebe celinskih držav in majhnih otoških držav v razvoju (prek akcijskega programa za vzdržen razvoj majhnih otoških držav v razvoju in izida dvaindvajsete posebne seje Generalne skupščine)</p>	<p>Dostop do trga</p> <p>38. Delež celotnega uvoza razvitih držav (po vrednosti brez orožja) iz držav v razvoju in NRD, ki so proste obveznosti</p> <p>39. Povprečne carine na kmetijske proizvode ter tekstil in oblačila, ki jih za države v razvoju predpisujejo razvite države</p> <p>40. Ocena kmetijskih subvencij držav OECD v odstotku njihovega BDP</p> <p>41. Delež URP, ki je namenjen razvoju trgovinskih možnosti</p>
<p>Usmeritev 15: Spopasti se z dolžniškimi problemi nerazvitih dežel s pomočjo nacionalnih in mednarodnih ukrepov, da bi v daljšem času uravnotežili dolgove</p>	<p>Vzdržnost dolga</p> <p>42. Število držav, ki so dosegle točko odločitve o močno zadolženi revni državi (HIPC) in število držav, ki dosežejo točko zaključka HIPC</p> <p>43. Ublažitev dolga z iniciativo HIPC, US\$</p> <p>44. Servisiranje dolga v odstotku izvoza blaga in storitev</p>
<p>Usmeritev 16: V sodelovanju z deželami v razvoju, razviti in uveljaviti strategije za dostojno in produktivno življenje mladih</p>	<p>45. Stopnja brezposelnosti 15–24 letnikov, po spolu in skupaj</p>
<p>Usmeritev 17: V sodelovanju s farmacevtskimi podjetji omogočiti dostop do najpomembnejših zdravil po dostopnih cenah tudi za države v razvoju</p>	<p>46. Delež prebivalstva z rednim dostopom do nujnih zdravil po dostopnih cenah</p>
<p>Usmeritev 18: V sodelovanju z zasebnim sektorjem omogočiti dostop do dosežkov nove tehnologije, še posebej informacij in komunikacij</p>	<p>47. Telefonski priključki in mobilni naročniki na 100 prebivalcev</p> <p>48. Osebni računalniki v uporabi na 100 prebivalcev in uporabniki interneta na 100 prebivalcev</p>

Cilji za novo tisočletje in usmeritve izhajajo iz Deklaracije za novo tisočletje, ki jo je septembra 2000 podpisalo 189 držav, vključno z 147 voditelji držav (www.un.org/documents/ga/res/55/a55r002.pdf – A/RES/55/2). Cilji in usmeritve so medsebojno povezani in je potrebno nanje gledati kot na zaključeno celoto. Predstavljajo partnerstvo med razvitimi državami in državami v razvoju, ki je opredeljeno, kot pravi deklaracija, „da bi se ustvarilo okolje – tako na nacionalni kot na mednarodni ravni – ki vodi k napredku in izkoreninjenju revščine.“

^a Za spremljanje trendov revščine v državi, naj se, kjer je to mogoče, uporabljajo kazalci, ki temeljijo na nacionalnih mejah revščine

^b Med kontracepcijskimi metodami le kondomi nudijo učinkovito zaščito pred prenosom HIV. Razširjenost rabe kontracepcije je uporabna tudi za spremljanje napredka na področjih zdravja, enakosti med spoloma in revščine. Ker je raba kondomov merjena med ženskami skupaj, jo bo nadomestil kazalec rabe kondomov v visoko tveganih okoliščinah. Ti kazalci bodo dopolnjeni s kazalci o poznavanju in napačnimi predstavami o HIV/AIDS med 15–24 letniki (UNICEF – WHO)

^c Merilo ga bo razmerje med deležem sirot in ne-sirot v starosti 10–14, ki se šolajo

^d Metode preprečevanja se merijo v % mlajših od 5 let, ki spijo pod z insekticidom obdelanim mrežami; zdravljenje meri % mlajših od 5 let, ki so bili ustrezno zdravljeni

^e OECD in WTO zbirata podatke, ki bodo na voljo od leta 2001 dalje

^f Izboljšano mero za usmeritev bo ILO razvil v prihodnjih letih

SEZNAM KAZALCEV

Primarni kazalci

	Kazalec	Opredelitev	Vir podatkov + zadnje leto, ki je na voljo
1a	Stopnja nizkega dohodka po transferjih z razčlenitvijo po starosti in spolu	Odstotek posameznikov, ki živijo v gospodinjstvih, katerih celoten ekvivalenten dohodek ne dosega 60% mediane ekvivalentnega dohodka. Starostne skupine so: 0–15, 16–24, 25–49, 50–64, 65+. Razčlenitev po spolu za vse starostne skupine + skupaj.	Eurostat ECHP 1997
1b	Stopnja nizkega dohodka po transferjih z razčlenitvijo po najpogostejših statusih aktivnosti	Odstotek posameznikov, ki živijo v gospodinjstvih, katerih celoten ekvivalenten dohodek ne dosega 60% mediane ekvivalentnega dohodka. Najpogostejši statusi aktivnosti: 1. zaposlen, 2. samozaposlen, 3. nezaposlen, 4. upokojen, 5. neaktiven-drugo. Razčlenitev po spolu za vse kategorije + skupaj.	Eurostat ECHP 1997
1c	Stopnja nizkega dohodka po transferjih z razčlenitvijo po tipu gospodinjstva	Odstotek posameznikov, ki živijo v gospodinjstvih, katerih celoten ekvivalenten dohodek ne dosega 60% mediane ekvivalentnega dohodka. 1. enočlansko gospodinjstvo do 30 let 2. enočlansko gospodinjstvo 30–64 let 3. enočlansko gospodinjstvo, 65+ let 4. 2 odrasla brez vzdrževanih otrok; vsaj ena oseba 65+ 5. 2 odrasla brez vzd.otrok; oba pod 65 6. druga gospodinjstva brez vzd. otrok 7. enostarševska gospodinjstva z otrokom 1+ 8. 2 odrasla, 1 vzdrževan otrok 9. 2 odrasla, 2 vzdrževana otroka 10. 2 odrasla, 3+ vzdrževani otroci 11. druga gospodinjstva z vzd. otroci 12. Skupaj	Eurostat ECHP 1997
1d	Stopnja nizkega dohodka po transferjih z razčlenitvijo po lastništvu stanovanja	Odstotek posameznikov, ki živijo v gospodinjstvih, katerih celoten ekvivalenten dohodek ne dosega 60% mediane ekvivalentnega dohodka. 1. Lastnik ali prost najemnine 2. Najemnik 3. Skupaj	Eurostat ECHP 1997
1e	Stopnja nizkega dohodka po transferjih (ilustrativne vrednosti)	Vrednost praga nizkega dohodka (60% mediane ekvivalentnega dohodka) v PPP\$, evrih ali nacionalni valuti za: 1. samska gospodinjstva 2. Gospodinjstva z dvema odraslima in dvema otrokoma	Eurostat ECHP 1997
2.	Porazdelitev dohodka	S80/S20: Razmerje med nacionalnim ekvivalentnim dohodkom zgornjih 20% porazdelitve in dohodkom spodnjih 20%	Eurostat ECHP 1997
3.	Vztrajno nizek dohodek	Osebe, ki živijo v gospodinjstvih, katerih celoten ekvivalenten dohodek ne dosega 60% mediane ekvivalentnega dohodka v letu n in (vsaj) v dveh od let $n-1$, $n-2$, $n-3$. Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat ECHP 1997
4.	Mediana praga revščine	Razlika med mediano dohodka oseb, ki živijo pod pragom nizkega dohodka, in mejo nizkega dohodka, izraženo v odstotku od meje nizkega dohodka. Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat ECHP 1997
5.	Regionalna kohezija	Koeficient variacije za stopnje brezposelnosti na nivoju NUTS 2.	Eurostat LFS (2000)
6.	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti;	Število dolgotrajno brezposelnih (≥ 12 mesev, definicija ILO) v odstotku od aktivnega prebivalstva; Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat LFS (2000)

7.	Ljudje ki živijo v brezposelnih gospodinjstvih	Osebe stare 0–65 (0–60), ki živijo v gospodinjstvih, v katerih nobeden izmed članov ne dela glede na vse člane upravičenih gospodinjstev. Upravičena gospodinjstva so vsa razen tistih, v katerih so vsi člani uvrščeni v eno od naslednjih skupin: – mlajši od 18 let – stari 18 do 24, neaktivni in se izobražujejo – stari 65 (60) in več in ne delajo	Eurostat LFS (2000)
8.	Učenci, ki predčasno zapustijo šolanje in se ne nadalje izobražujejo ali usposablajo	Delež prebivalstva, starega 18–24, ki je dosegel izobrazbeno raven 2 ali manj po ISCED in ni v procesu izobraževanja ali usposabljanja. Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat LFS 2000
9.	Življenjsko pričakovanje ob rojstvu	Število let, ki jih lahko v povprečju pričakuje oseba v starosti 0 let, posebej za moške in ženske	Eurostat demografska statistika
10.	Subjektivna ocena zdravja	Razmerje med zgornjim in spodnjim kvintilom (po ekvivalentnem dohodku) v deležih tistih, ki so starejši od 16 let in svoje zdravje ocenjujejo kot slabo ali zelo slabo po opredelitvi WHO. Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat ECHP 1997

Sekundarni kazalci

11.	Razpršenost okrog meje revščine	Odstotek posameznikov, ki živijo v gospodinjstvih, katerih celoten ekvivalenten dohodek ne dosega 40, 50 in 70% mediane ekvivalentnega dohodka.	Eurostat ECHP 1997
12.	Nizek dohodek, usidran v določen časovni trenutek	Bazno leto ECHP 1995. 1. Relativna stopnja nizkega dohodka leta 1997 (= kazalec 1) 2. Relativna stopnja nizkega dohodka leta 1995, pomnožena z inflacijskim faktorjem 1994/1996	Eurostat ECHP 1997
13.	Nizek dohodek pred transferi	Relativna stopnja nizkega dohodka leta, kjer je nizek dohodek izračunan kot: 1. vsi dohodki razen socialnih transferov 2. dohodki skupaj s pokojninami in družinskimi pokojninami 3. Dohodek po vseh transferih (= kazalec 1) Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat ECHP 1997
14.	Porazdelitev dogodka (Ginijev koeficient)	Razmerje med kumulativnimi deleži prebivalstva, razvrščenega po višini dohodka in kumulativnim dohodkom, ki ga ti prebivalci prejmejo	Eurostat ECHP 1997
15.	Vztrajno nizek dohodek (na podlagi 50% mediane dohodka)	Osebe, ki živijo v gospodinjstvih, katerih celoten ekvivalenten dohodek ne dosega 50% mediane ekvivalentnega dohodka v letu n in (vsaj) v dveh od let $n-1$, $n-2$, $n-3$. Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat ECHP 1997
16.	Delež dolgoročne brezposelnosti	Število dolgotrajno brezposelnih (≥ 12 mesev, definicija ILO) v odstotku od vseh brezposelnih; Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat LFS 2000
17.	Stopnja zelo dolgoročne brezposelnosti	Število zelo dolgotrajno brezposelnih (≥ 24 mesev, definicija ILO) v odstotku od aktivnega prebivalstva; Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat LFS 2000
18.	Osebe z nizko stopnjo izobrazbe	Delež prebivalstva s stopnjo izobrazbe 2 ali manj po ISCED za starostne skupine odraslih (25–34, 35–44, 45–54, 55–64). Razčlenitev po spolu + skupaj.	Eurostat LFS 2000

Note: ECHP – European Community Household Panel; LFS – Labour Force Survey

Source: Social Protection Committee, 'Report on Indicators in the field of poverty and social exclusion', Social Protection Committee, Brussels, October 2001.

